

Yargıtay Kararları ve Doktrin Tartışmaları Işığında Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptal Sebeplerinin Değerlendirilmesi

Merve ARSLAN

Arş. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı,
merve.arslan.ma.ma@gmail.com

(Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri	Öz
<p>Makale Geçmişi Geliş: 10.07.2022 Kabul: 22.10.2022 Yayın: 24.10.2022</p> <p>Anahtar Kelimeler: Ölümüne Bağlı Tasarruflar, Vasiyetname, Miras Sözleşmesi, İptal Edilebilirlik Yaptırımı, İptal Davası.</p>	<p>Miras bırakan ölümünden sonra terekesinin kime kalacağına ilişkin tasarruflarda bulunmayı isterse, bunu ölümüne bağlı tasarruflar yapma yoluyla gerçekleştirebilmektedir. Hukuk düzenimiz, ölümüne bağlı tasarrufların, vasiyetname ve miras sözleşmesi olarak iki şekilde yapılabileceğini kabul etmektedir. Ölümüne bağlı tasarrufların hükümsüzlüğü; yokluk, kesin hükümsüzlük ve iptal edilebilirlik şeklinde görülebilmektedir. Yokluk ve kesin hükümsüz yaptırımları nadiren söz konusu olmakta; iptal edilebilirlik ölümüne bağlı tasarruflarda sıkça karşımıza çıkan bir yaptırımdır. Ölümüne bağlı tasarrufların iptal sebepleri kanunumuzda sınırlı olarak sayılmıştır. Bunlar, ehliyetsizlik, irade sakatlığı halleri, hukuka veya ahlaka aykırılık ve şekil kurallarına aykırılıktır. Özellikle irade sakatlığı halleri bakımından, ölümüne bağlı tasarrufların vasiyetname şeklinde mi miras sözleşmesi şeklinde mi yapıldığı önem arz etmektedir. Çalışmamızda, söz konusu şekli ayırım çerçevesinde, ölümüne bağlı tasarrufların iptal sebepleri açıklanacak, ardından açılacak iptal davasına ilişkin usul kuralları üzerinde durulacaktır.</p>

Evaluation Of Reasons For Annulment Of Testamentary Dispositions In The Light Of Jurisdiction Decisions And Doctrinal Discussions

Article Info	Abstract
<p>Article History Received: 10.07.2022 Accepted: 22.10.2022 Published: 24.10.2022</p> <p>Keywords: Testamentary Dispositions, Testament, Inheritance Contract, Sanction of Annulability, Annulment Lawsuit.</p>	<p>If the inheritor wishes to dispose of her/his inheritance after her/his death, she/he can achieve this by making testamentary dispositions. Our legal system accepts that testamentary dispositions can be made in two ways as testament and inheritance contract. Invalidity of testamentary dispositions; non-existence, nullity and annullability. While the sanctions of non-existence and nullity rarely occur; annullability is a sanction frequently encountered in testamentary dispositions. The reasons of annulment of testamentary dispositions are limited in our law. These are incompetence, incapacity of will, violation of law or morality and violation of formal rules. Especially in cases of disability of will, it is important whether the testamentary dispositions is made in the form of a testament or an inheritance contract. In our study, within the framework of the formal distinction, the reasons for the annulment of the testamentary dispositions will be explained, and then the procedural rules regarding the annulment lawsuit will be mentioned.</p>

Atıf/Citation: Arslan, M. (2022). "Yargıtay Kararları ve Doktrin Tartışmaları Işığında Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptal Sebeplerinin Değerlendirilmesi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), s. 693-717.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Miras bırakanın ölümünden sonra hüküm ve sonuçlarını doğuran ve miras bırakanın tereke üzerindeki iradesini içeren hukuki işlem niteliğindeki ölüme bağlı tasarruflar, bazı durumlarda hükümsüzlük yaptırımına tabi olabilmektedir. Söz konusu hükümsüzlük yokluk veya kesin hükümsüzlük olabileceği gibi, bazı durumlarda ölüme bağlı tasarrufların iptali şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir. Bir ölüme bağlı tasarrufun iptali istemiyle dava açılabilmesi ise bunun için bulunması gereken sebeplerin varlığı halinde mümkün olabilecektir. Söz konusu iptal sebepleri, Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olup, ehliyetsizlik, irade sakatlığı halleri, hukuka veya ahlaka aykırılık veya şekil eksikliğidir. Ölüme bağlı tasarrufların iptal sebepleri, sağlar arası işlemler bakımından meydana geldiği kimi durumlarda, Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) farklı yaptırımlarla düzenlenmiştir. Bu çalışmada konu ayrıntılı şekilde ele alınacak olup, söz konusu farklılıkların yerinde olup olmadığı konusunda açıklamalarda bulunulacaktır.

I. ÖLÜME BAĞLI TASARRUF KAVRAMI

Ölüme bağlı tasarruf kavramı her şeyden önce bir hukuki işlemi ifade etmektedir¹. Hukuki işlem, hukuk düzeni içinde istenen sonucun gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan irade açıklaması olup², malvarlığında artırıcı sonuç doğuruyorsa kazandırıcı hukuki işlem denir³. Miras hukukunda kazandırmanın gerçekleşmesi ya saklı pay müessesesi çerçevesinde 'kanun koyucunun iradesi' ile ya da saklı payları ihlal etmemek koşuluyla 'miras bırakanın iradesi' (ölüme bağlı tasarruflar) ile söz konusu olmaktadır⁴. Miras bırakanın iradesiyle gerçekleştirdiği kazandırıcı hukuki işleme konu olan kazandırma, kazandırmayı yapan kişi hayattayken hüküm ve sonuçlarını doğuruyorsa sağlar arası tasarruf; ölümden sonra hüküm ve sonuçlarını doğuruyorsa ölüme bağlı tasarruf söz konusu olmaktadır⁵. Bu bağlamda, ölüme bağlı tasarruf kavramı, miras bırakanın ölümünden sonra hüküm ve sonuçlarını doğuracak olan ve miras bırakanın tereke üzerindeki iradesini içeren hukuki işlem şeklinde tanımlanabilecektir⁶. Ölüme bağlı tasarruflara ilişkin düzenlemeler Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 502 ve devamında düzenlenmiştir.

Ölüme bağlı tasarruf kavramının taşıdığı "tasarruf" kelimesi, sağlar arası tasarruf kavramındaki tasarruf kelimesinden farklıdır⁷. Öyle ki, tasarruf kelimesi doğrudan etki yaratan durumlar için kullanılmakta, sağlar arası tasarruf kavramı bu anlamı muhtevasında bulundurmakta, buna karşılık ölüme bağlı tasarruf kavramı ölümden sonra etki doğuran hukuki işlemi

¹ Dural, Mustafa/ Öz, Turgut. *Türk Özel Hukuku Cilt IV-Miras Hukuku*, XVII. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 50; Eren, Fikret. *Türk Medeni Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası*, I. Baskı, AÜHF Yayınları, Ankara, 1966, s. 3; Ruhi, Canan/ Ruhi, Ahmet Cemal. *Ölüme Bağlı Tasarruflar ve İptali*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 13.

² Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, XXVI. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 123.

³ Tekdoğan, Aydın. *Vasiyetnamenin Tenfizi ve İptal Davaları*, III. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 85; Ayan, Mehmet. *Miras Hukuku*, IX. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 93.

⁴ Serozan, Rona/ Engin, Baki İlkay. *Miras Hukuku*, VII. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 239.

⁵ Tekdoğan, s. 86.

⁶ İnan, Ali Naim/ Ertaş, Şeref/ Albaş, Hakan. *Türk Medeni Hukuku-Miras Hukuku*, X. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 159; Dural, Öz, s. 50; Antalya, O. Gökhan. *Miras Hukuku Cilt III*, V. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 148; Eren, 1996, s. 3; Ayan, s. 93.

⁷ Dural, Öz, s. 50.

karşılıktadır⁸. Bu sebeple, ölümüne bağlı tasarruf kavramı yerine ölümüne bağlı işlem kavramının benimsenmesi yerinde olacaktır⁹. Ancak yerleşmiş bir kavram olması sebebiyle çalışmanın devamında ‘ölümüne bağlı tasarruf’ kelimesi kullanılacaktır.

‘Ölüm’ ölümüne bağlı tasarrufların sebebinin (*causa*) oluşturan zorunlu unsurdur¹⁰. Bir başka ifadeyle ölüm gerçekleşmeden ölümüne bağlı tasarruf hüküm ve sonuçlarını doğurmamaktadır¹¹. Burada belirtmek gerekir ki, bir sağlar arası tasarruf ölüm şartına veya ölümün gerçekleşmesine ilişkin vadeye bağlanmışsa, burada ‘ölüm’ olgusu tasarrufun sebebi ve zorunlu unsuru olmadığından, bir ölümüne bağlı tasarrufun bulunduğu kabul edilemez, işlemin sağlar arası tasarruf niteliğinde olduğu kuşkusuzdur¹². Ancak bir işlemin, başka nedenlerle, sağlar arası tasarruf mu ölümüne bağlı tasarruf mu olduğu konusunda şüphe oluşursa, Yargıtay uyuşmazlığı işlem lehine yorum ilkesine göre, sağlar arası tasarruf olduğunu kabul etmek suretiyle çözüme kavuşturulmaktadır¹³.

Ölümüne bağlı tasarrufların çeşitleri, TMK m. 514 ve devamında düzenlenmiştir. Ölümüne bağlı tasarruflar iki şekilde kategorize edilmektedir: Miras bırakanın içerik olarak uyması gereken şekil kuralları bağlamında ölümüne bağlı tasarruflar ‘şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruflar’ olarak adlandırılırken, içerikleri bakımından yapılan ayırmada ölümüne bağlı tasarruflar ‘maddi anlamda ölümüne bağlı tasarruflar’ adıyla adlandırılmaktadır¹⁴. Şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruflar TMK m. 531 ve devamında düzenlenen vasiyetname ve miras sözleşmesidir¹⁵. Maddi anlamda ölümüne bağlı tasarruflar ise TMK m. 514 ve devamında düzenlenen koşul ve yüklemeler, mirasçı atama, belirli mal bırakma, yedek ve art mirasçı atama, vakıf kurma, vasiyeti yerine getirme görevlisi

⁸ Dural, Öz, s. 50; İnan, Ertaş, Albaş, s. 160.

⁹ Dural, Öz, s. 50.

¹⁰ Tekdoğan, s. 89; Dural, Öz, s. 50; Serozan, Rona. *Sağlar Arası İşlem Yoluyla Ölümüne Bağlı Kazandırma*, I. Baskı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 1979, s. 10; Antalya, s. 151; Öztan, Bilge. *Miras Hukuku*, X. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 165; Dural, Mustafa. *Miras Sözleşmeleri*, I. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 10, dn. 26; Atlı, Banu. *Ölümüne Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü ve Hükümden Düşmesi*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 22.

¹¹ Yargıtay, İBK, E. 1994/4, K. 1994/4, T. 11.11.1994: “Miras bırakanın, ölümünden sonra yapılmasını arzu ettiği hususlar hakkındaki irade açıklaması olan ölümüne bağlı tasarruflar bir hukuki muameledir ve ancak onun ölümünden sonra hüküm ifade eder. Ölüm olayı vuku bulmadan ölümüne bağlı tasarrufun hukuki sonuç doğurması mümkün değildir. Bu iradenin açıklanma biçimine şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruf, muhtevasına da maddi anlamda ölümüne bağlı tasarruf denilmektedir. Şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruf, ya miras bırakanın tek taraflı irade açıklaması olan vasiyetname veya karşılıklı irade açıklamasını öngören miras sözleşmesi şeklinde olmaktadır. Vasiyetname veya miras sözleşmesi ile yapılması arzu edilen şey, maddi manada ölümüne bağlı tasarrufu ifade eder. Mirasçı nasbı, muayyen mal vasiyeti, terekeye tenfiz memuru tayin etme gibi ölümüne bağlı tasarruflar maddi anlamda ölümüne bağlı tasarruflardır.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 30.03.2022); Yargıtay, 2. HD, E. 2007/2204, K. 2007/3809, T. 12.3.2007: “Dava yoluyla ölümüne bağlı tasarrufun iptalini isteyebilmek için, dava tarihinde mirasçılık sıfatının kazanılmış olması şarttır. Vasiyetçi hayatta olduğu sürece, mirasçılar vasiyetnamenin iptali için dava açamazlar.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 30.03.2022).

¹² Dural, Öz, s. 51.

¹³ Yargıtay, 3. HD, E. 2004/12296, K. 2004/13423, T. 6.12.2004: “Bizatihi ölümüne bağlı tasarruf şekline uyulmamış olsa bile tarafların bir sağlar arası işlemi kurmak istediklerini ve böyle bir işlemin ölümüne bağlı tasarruf hükümlerine bağlanmasının zorunlu olmadığını gösterebilir. Kuşku durumunda (kazandırıcı işlemin sağlar arası işlem mi yoksa ölümüne bağlı tasarruf mu sayılacağı sorununun çözümünde) favor negotii (işlemi kurtarıcı, geçerli kılıcı yorum) ilkesi doğrultusunda, geçersiz bir ölümüne bağlı işlem yerine geçerli bir sağlar arası işlemin varlığı kabul edilmelidir (BGE 99 11 268).” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 30.03.2022).

¹⁴ Ayan, s. 94; Dural, Öz, s. 52; Olgaç, Furkan. *Resmi Vasiyetnamenin Düzenlenmesi ve Koruma Önlemleri*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 24; Serozan, s. 11-12.

¹⁵ Ayan, s. 94; Dural, Öz, s. 53; Atlı, s. 23; Olgaç, s. 24; Serozan, s. 11.

atama, mirastan feragat, mirasçılıktan çıkarma şeklinde karşımıza çıkabilmektedir¹⁶. Her iki çeşit ölüme bağlı tasarruf bakımından da *numerus clausus* ilkesi geçerli olup, yalnızca vasiyetname veya miras sözleşmesi yoluyla ve sadece kanunda düzenlenen şekillerde ölüme bağlı tasarruf yapılabilecektir¹⁷.

Ölüme bağlı tasarruf yapma hakkı, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir¹⁸. Bir başka ifadeyle, bu hakkın bizzat kullanılması gerekir, temsilci aracılığıyla kullanılması söz konusu değildir¹⁹.

II. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ

A. Genel Olarak

Ölüme bağlı tasarruflar hukuk düzeni içinde istenen hukuki sonucun gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan irade açıklamaları yani hukuki işlem niteliğindedirler²⁰. Söz konusu irade açıklaması, hukuki işlemin kurucu unsurunu oluşturmaktadır²¹. Hukuki işlemi meydana getiren kurucu unsurların yanında, hukuki işlemin hüküm ve sonuçlarını doğurmasını sağlayan geçerlilik ve etkinlik unsurlarının da bulunması gerekir²². İşte bu unsurların eksikliği halinde karşımıza hükümsüzlük kavramı çıkmaktadır. Hükümsüzlük kavramı doktrinde tartışma yaratmakta, kimi yazarlar hukuki işlemin kurucu, geçerlilik veya etkinlik unsurlarının olmaması durumlarının tümü için hükümsüzlük kavramını kullanmaktadır²³. Kimi yazarlar ise kurucu unsurları mevcut olup, hüküm ve sonuç doğurmayan hukuki işlemlerin hükümsüz olduğundan bahsetmektedir²⁴. Fikrimizce, hükümsüzlük kavramının, içerisine tüm unsurlarda (kurucu, geçerlilik, etkinlik) eksiklik hallerinin dâhil edilerek açıklanması ve kendi içerisinde, temel olarak, yokluk (kurucu unsur eksikliği), kesin hükümsüzlük (geçerlilik unsuru eksikliği) ve iptal edilebilirlik şeklinde kategorize edilmesi anlaşılma kolaylığı sağlaması açısından yerinde olacaktır.

¹⁶ Ayan, s. 95; Dural, Öz, s. 141 vd; Atlı, s. 34.

¹⁷ Serozan, Engin, s. 244; Dural, Öz, s. 53; Olgaç, s. 25.

¹⁸ Tekdoğan, s. 90.

¹⁹ Yargıtay, 2. HD, E. 2007/6349, K. 2007/7938, T. 14.5.2007: “*Mirastan feragat sözleşmesi (TMK. m. 528), miras sözleşmesinin bir çeşidi olduğundan, resmi vasiyetname şeklinde yapılması zorunludur (TMK. m. 545 ve Y.İç. B.K. 11.02.1959 tarih, 16/14 sayılı kararı). Davaya konu 07.06.2004 tarihli sözleşmeye miras bırakan Cemal bizzat katılmayıp vekaleten düzenlendiğinden, geçerli bir mirastan feragat sözleşmesinden söz edilemez. Davanın reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 30.03.2022); Tekdoğan, s. 90.

²⁰ Eren, 2021, s. 123; Dural, Öz, s. 50; Ruhi ve Ruhi, 2015, s. 13.

²¹ Eren, 2021, s. 123-124: İrade açıklaması, hukuki işlemin tek kurucu unsuru olabileceği gibi, kimi durumlarda kanun koyucu irade açıklaması yanında başkaca kurucu unsurlara da yer verebilmektedir; Atlı, s. 50.

²² Eren, 2021, s. 124.

²³ Oğuzman, M. Kemal/ Barlas, Nami. *Medeni Hukuk*, XXII. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 218 vd: Yazara göre, hükümsüzlük; yokluk, kesin hükümsüzlük, iptal edilebilirlik, noksanlık, nispi etkisizlik kavramlarını içine alan bir kavramdır; Atlı, s. 51.

²⁴ Tercier, Pierre/ Pichonnaz, Pascal/ Develioğlu, H. Murat. *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, II. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 173; Eren, 2021, s. 385, 387: Yazara göre, kurucu unsurlardaki eksiklik hükümsüzlük olarak değil, yokluk olarak adlandırılmaktadır. Hükümsüzlük ise geçerlilik unsurlarındaki eksikliği ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Yazar, hükümsüzlük çeşitlerinin doktrinde eksiklik, kesin hükümsüzlük, kısmi hükümsüzlük, nispi hükümsüzlük yani iptal edilebilirlik şeklinde kabul edildiğini ifade etmiştir.

Ölümüne bağlı tasarruflarda hükümsüzlük halleri, yokluk, kesin hükümsüzlük ve iptal edilebilirlik şeklinde karşımıza çıkmaktadır²⁵. Ancak ölümüne bağlı tasarruflar, hukuki işlemi yapan kişinin ölmesi sebebiyle tekrarlanması güç olduğundan, tasarrufun ayakta tutulması amacıyla, çoğunlukla iptal edilebilirlik yaptırımına tabi tutulmuştur²⁶.

Ölümüne bağlı tasarruflar, kurucu unsurlarının bulunmaması halinde yokluk yaptırımına tabi olur²⁷. Ölümüne bağlı tasarrufların kurucu unsuru, miras bırakanın irade açıklamasıdır²⁸. Söz gelimi, miras bırakanın henüz tamamlamadığı, imzalamadığı bir vasiyetname taslağı veya miras bırakan dışındaki kişinin miras bırakanmışçasına düzenlediği vasiyetname kurucu unsur olan miras bırakanın iradesini içermediğinden yokluk yaptırımına tabi olacaktır. TBK m. 27’de düzenlenen kesin hükümsüzlüğe sebep olan kimi haller (hukuka ve ahlaka aykırılık gibi) ölümüne bağlı tasarruflar bakımından iptal edilebilirlik (TMK m. 557) yaptırımına tabi olsa da, ölümüne bağlı tasarrufların kimi durumlarda kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olması mümkündür. Söz gelimi, muvazaa, zihni kayıt veya latife beyanı ile meydana getirilen vasiyetname kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olur²⁹. Son olarak, ölümüne bağlı tasarruflar çoğunlukla iptal edilebilirlik yaptırımına tabi tutulmuştur. Bu yaptırımın uygulanmasına yol açan sebepler, TMK m. 557/I’de tasarrufun murisin tasarruf ehliyetine sahip olmadığı bir anda yapılması; yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama sonucunda yapılması; içeriğinin, bağlandığı koşul veya yüklemelerin hukuka veya ahlâka aykırı olması; kanunda öngörülen şekillere uyulmadan yapılmış olması şeklinde sınırlı olarak düzenlenmiştir³⁰. Konumuzun esasını oluşturan ölümüne bağlı tasarrufların iptal sebepleri ve iptal davası aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Burada belirtmek gerekir ki, ölümüne bağlı tasarruflara hukuk düzenince cevaz verilmesinde amaç, miras bırakanın son arzularının yerine getirilmesini sağlamaktır. Hal böyle olunca, iptal sebepleri, somut olaylar çerçevesinde dar yorumlanmalı, mümkün olduğunca tasarrufun ayakta tutulması ve böylece miras bırakanın son arzularının yerine getirilmesi amaçlanmalıdır. Yargıtay’ın da bu prensibi benimsediği kararları mevcuttur³¹.

²⁵ Atlı, s. 67.

²⁶ Atlı, s. 91.

²⁷ Kocayusufoğlu, Necip. *Miras Hukuku*, II. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 348-349; Oğuzman, M. Kemal. *Miras Hukuku*, VI. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 185 (Naklen: Dural, Öz, s. 224).

²⁸ Atlı, s. 68.

²⁹ Aydos, Oğuz Sadık. *Pratik Miras Hukuku*, I. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2021, s. 55; Dural, Öz, s. 224.

³⁰ Yargıtay, 3. HD, E. 2013/15169, K. 2013/17434, T. 9.12.2013: “Kural olarak, muvazaa, iki taraflı işlemler için söz konusu olup, tek taraflı irade beyanı niteliğinde olan ölümüne bağlı tasarruflarda (vasiyetnamelerde), muvazaadan söz edilemez. Mahkemece, muvazaa nedeniyle vasiyetnamenin iptaline karar verilmesi doğru görülmemiştir.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 19.04.2022): Yargıtay söz konusu kararda, muvazaanın iptal sebepleri arasında sayılmamış olması nedeniyle, muvazaa iddiasına dayanan iptal istemini reddetmiştir; Yargıtay, 3. HD, E. 2010/19745, K. 2011/2854, T. 28.2.2011: “Ölümüne bağlı tasarrufların iptali davasında iptal nedenleri sınırlanmıştır. Kural olarak ilgili hükümde yer alanlar dışında bir nedenle vasiyetnamenin iptali istenemez ve hakim bu nedenlerle bağlıdır. Bu bakımdan vasiyet alacaklısının miras bırakandan önce ölmesi olgusuna dayanılarak vasiyetnamenin iptali istenemez. Vasiyet alacaklısı miras bırakandan önce ölmüş ise, tasarruftan aksi anlaşılmadıkça, vasiyeti yerine getirme yükümlülüğü, vasiyet yükümlüsünün yararına ortadan kalkar. Bu husus vasiyetname alacaklısı tarafından açılan vasiyetnamenin tenfizi davasında itiraz olarak ileri sürülebilir. O halde mahkemece davanın hukuki yarar yokluğu nedeniyle reddine karar verilmelidir.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 19.04.2022).

³¹ Yargıtay, 3. HD, E. 2013/13211, K. 2013/17415, T. 9.12.2013: “Kural olarak, murisin ölümüne bağlı tasarruflarını iptal etmekten veya hükümsüz saymaktan çok, bunları muhafaza etmek, vasiyetçinin iradesine ve istemine daha uygun düşer.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.04.2022).

Ölümüne bağlı tasarrufların yokluk, kesin hükümsüzlük veya iptal edilebilirlik yani hükümsüzlük yaptırımlarına tabi olması ile hükümden düşmesinin karıştırılmaması gerekir. Zira, hükümsüzlük hallerinde, hükümsüzlük sebebi baştan itibaren (tasarrufun yapıldığı andan itibaren) mevcutken; hükümden düşme halinde, mevcut ve geçerli ölümüne bağlı tasarrufun, sonradan, belirli sebeplerin ortaya çıkmasıyla hüküm ifade etmemesi söz konusudur³². Ancak yokluk ve kesin hükümsüzlük halinde de hükümden düşme halinde de ölümüne bağlı tasarruf artık hüküm ifade etmemekte, hüküm ifade edebilmesi için tekrar yapılması gerekmektedir³³.

B. Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptal Sebepleri

1. Ölümüne Bağlı Tasarrufların Ehliyetsizlik Sebebiyle İptali

Ehliyet, TMK m. 8 ve 9'da hak ve fiil ehliyeti olarak düzenlenmiştir. Hak ehliyeti, kişinin haklara ve borçlara ehil olma ehliyeti iken; fiil ehliyeti, bir kimsenin kendisini hak sahibi yapabilme ve borç altına sokabilme ehliyetidir³⁴. TMK m. 8 gereğince her insanın hak ehliyeti vardır, ancak TMK m. 10 gereğince, fiil ehliyetine sahip olmak için, ayırt etme gücüne sahip olmak, kısıtlı olmamak ve ergin olmak gerekir. TMK'da düzenlenen ehliyete ilişkin genel hükümler bu şekildeyken, ölümüne bağlı tasarruf yapma ehliyeti, TMK m. 502-503'te vasiyet ve miras sözleşmesi bakımından özel olarak düzenlenmiştir.

Vasiyetname yapma ehliyetinin bulunduğu kabul edilebilmesi için, TMK m. 502 gereğince, vasiyetçinin ayırt etme gücünün bulunması ve on beş yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. TMK m. 13 ifadesiyle ayırt etme gücü, "*akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmamayı*" ifade etmektedir. Bir kimsenin ayırt etme gücüne sahip olduğunun kabul edilebilmesi için, gerçekleştirdiği fiillerin sonuçlarını anlayabilecek durumda olması gerektiği kabul edilmektedir³⁵. Bir kimse vasiyetnameyi yapmasının sonuçlarını anlayabilecek durumdaysa, vasiyetname yapma anlamında, ayırt etme gücüne sahiptir. Ayırt etme gücünün bulunmadığı haller TMK m. 13'te "*yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebepler*" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak, TMK m. 502'de yalnızca ayırt etme gücünün bulunması istenmiştir. Vasiyetname bırakan kimsenin akıl hastalığı veya akıl zayıflığının bulunması ve hatta bu sebeple kısıtlanmış olması söz konusu olabilmektedir. TMK m. 502'de vasiyetname yapma bakımından kısıtlanmış olmama şartı bulunmadığından, ayırt etme gücüne sahip olmasına rağmen kısıtlanmış bir kimsenin, on beş yaşını da doldurmuşsa, vasiyetname yapmasına bir engel bulunmamaktadır³⁶. Ayırt etme gücünün varlığı her somut olay bakımından ayrı ayrı incelenmelidir³⁷.

³² Öztrak, İlhan. *Tek Taraflı Ölümüne Bağlı Tasarruflardan Rücu ve Vasiyet Namenin Ziyatı*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964, s. 27.

³³ Öztrak, s. 28-29; Atlı, s. 68.

³⁴ Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan. *Türk Özel Hukuku Cilt I – Kişiler Hukuku*, XXII. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 217.

³⁵ Dural, Ögüz, s. 217.

³⁶ Eren, 1996, s. 21; Serozan, Engin, s. 283; İmre, Zahit/ Erman, Hasan. *Miras Hukuku*, XIV. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2016, s. 64; Öztan, s. 182; Güneri, Cemal. *Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptali*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 91.

³⁷ Çiftçi, Hasan. *Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptali*, I. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 160.

Vasiyetname ehliyetinin mevcut kabul edilmesi için bir diğer kural, kişinin on beş yaşını doldurmuş olmasıdır. Kanun koyucu, burada, on sekiz yaşın doldurulmasını yani erginliği aramamış, kişinin vasiyetname düzenleme hakkını erken edinmesini sağlamıştır. Aksi takdirde, on beş yaşını doldurmuş ergin olmayan kimselerin, vasiyetname yapma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı olma niteliği sebebiyle, temsilci yoluyla vasiyetname yapmaları da mümkün olmayacağından, hak kısıtı söz konusu olurdu. Hal böyle olunca, on beş yaş kuralı hakkın kullanılması açısından yerinde bir düzenlemedir. Ancak, açıklanan iradenin on beş yaşındaki kimsenin kendi iradesi olup olmadığı konusunda mahkemelerin hassas davranması, şüphe uyandıran durumların bulunması halinde gerçek iradeye ulaşmaya çalışması gerekmektedir. Zira, burada on beş yaşındaki kimsenin üçüncü kişilerin etkisi altında hareket etme riski oldukça fazladır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, sınırlı ehliyetsiz olarak nitelendirilen ayırt etme gücüne sahip küçükler (on sekiz yaşını doldurmamış kimseler) sınıfına, ayırt etme gücüne sahip ve on beş yaşını doldurmamış kimseler de girmektedir. Söz konusu kimseler ve vasileri (TMK m. 343 gereğince velileri) bakımından yasak işlemler, TMK m. 449'da "*Vesayet altındaki kişi adına kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmak yasaktır*" şeklinde düzenlenmektedir. Her ne kadar ayırt etme gücüne sahip on beş yaşını doldurmuş küçüklerin, veli ve vasileri aracılığı dahi, vakıf kurması yasaksa da, vasiyetname aracılığıyla vakıf kurmaları mümkün olmaktadır³⁸.

Miras sözleşmesi yapma ehliyeti, miras bırakan kişi bakımından, TMK m. 503 gereğince, ayırt etme gücüne sahip olmayı, ergin olmayı ve kısıtlı bulunmamayı, bir başka ifadeyle fiil ehliyetine (TMK m. 10) sahip olmayı gerektirmektedir. Burada, ayırt etme gücü anlamında, vasiyetname için yaptığımız açıklamalar geçerli olup, buna ek olarak sözleşmenin bağlayıcı olacağına da farkında olunması gerekir³⁹. Bir diğer ehliyet şartı, ergin olma şeklinde belirlenmiş, on sekiz yaşını doldurması mutlak olarak aranmamıştır. Dolayısıyla, burada erginliğin nasıl kazanıldığı önem arz etmeyecek, söz gelimi evlilikle kazanılan erginlik de miras sözleşmesi ehliyeti için gereken ergin olma şartını sağlayacaktır⁴⁰. Son olarak kısıtlı bulunmama şartı mevcuttur. Kısıtlama sebepleri, TMK m. 404 ve devamında, sınırlı olarak, akıl hastalığı ve akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim, özürlüğü bağlayıcı ceza sebebiyle kısıtlama ve istek üzerine kısıtlama olarak sayılmıştır. Bu hallerde mahkeme tarafından kısıtlama kararı verilir ve kişiye vasi atanır⁴¹. Kısıtlanan kişinin miras sözleşmesi yapma ehliyeti bulunmamaktadır. Ancak burada belirtmek gerekir ki, kendisine yasal danışman atanan kişi, TMK m. 429'da miras sözleşmesi yapma konusunda yasal danışman iznine ilişkin hüküm bulunmadığından, miras sözleşmesi yapma ehliyetine sahip olabilecektir⁴². Miras sözleşmesinin iki tarafı da miras bırakmaya ilişkin bir tasarruf yapıyorsa, her iki tarafın da miras sözleşmesine ilişkin ehliyet kurallarını sağlaması gerekir⁴³. Ancak, sözleşmenin bir tarafını miras bırakan oluştururken, diğer taraf ölümüne bağlı tasarrufta bulunmuyorsa, söz konusu diğer taraf için genel ehliyet şartlarının sağlaması aranır⁴⁴.

³⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s. 139-140.

³⁹ Dural, s. 55; Atlı, s. 91.

⁴⁰ İmre ve Erman, s. 68; Dural, s. 57.

⁴¹ Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, s. 126.

⁴² Kocayusufpaşaoğlu, s. 141; Dural, s. 60; Eren, 1996, s. 25; Öztan, s. 184; Gönensay, Samim/ Birsen, Kemaleddin. *Miras Hukuku*, II. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1963, s. 43.

⁴³ Dural, Öz, s. 59; Serozan, Engin, s. 284; Dural, s. 54.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Atlı, s. 92 vd.

Ehliyet kurallarının ölümüne bağlı tasarruf yapılırken mevcut olması gerekir⁴⁵. Ölümüne bağlı tasarruf yapıldıktan sonra ehliyetle ilişkin mevcut olmayan şartın sağlanması ölümüne bağlı tasarrufun iptali istemiyle dava açılmayacağı anlamına gelmez⁴⁶. Örneğin, vasiyetname düzenleyen on iki yaşındaki bir kimsenin on yedi yaşında ölmesi halinde, on beş yaşını geçmiş olması sebebiyle, vasiyetnamenin iptali için dava açılmayacağı söylenemeyecektir. Ayrıca, ölümüne bağlı tasarrufun yapıldığı anda sağlanmış olan ehliyet şartı, sonradan ortadan kalkarsa, söz konusu ölümüne bağlı tasarrufun iptali için dava açılmayacaktır⁴⁷.

Kanunda düzenlenen ölümüne bağlı tasarruf yapma ehliyetinin hak ehliyeti mi fiil ehliyeti mi olduğu, bir başka ifadeyle niteliği tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ölümüne bağlı tasarruf yapma ehliyeti yaş sınırı içerdiğinden ve söz konusu yaşa gelmemiş kimselerin ölümüne bağlı tasarruf yapma ehliyeti bulunmayacağından, bu ehliyet hak ehliyeti niteliğindedir⁴⁸. Bir başka görüşe göre, kanunda ölümüne bağlı tasarruf ehliyeti için yaşın yanında ayırt etme gücüne sahip olma gibi kurallar da getirilmiştir, bu sebeple ölümüne bağlı tasarruf yapma ehliyeti fiil ehliyeti niteliğindedir⁴⁹. Ancak bu şekilde teorik bir nitelendirme yapılması gerekli olmayıp, hem yaşa hem ayırt etme gücüne ilişkin kurallar ile şekillenen ölümüne bağlı tasarruf yapma ehliyeti, hak ve fiil ehliyeti niteliğini birlikte taşımaktadır⁵⁰.

Ehliyetsizlik hali mevcutsa, ölümüne bağlı tasarrufun iptali, ancak ölümden sonra istenebilmektedir⁵¹. TMK m. 6'da, ispata ilişkin, “*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça,*

⁴⁵ Yargıtay, 7. HD, E. 2022/1278, K. 2022/4606, T. 29.6.2022: “*Davacı vekili,... mirasbırakanın vasiyetname düzenleme tarihinde fiili ehliyetine sahip olmadığı gerekçesiyle vasiyetnamenin iptaline karar verilmesini istemiştir... Mahkemece ilk olarak Adli Tıp Kurumu raporuna göre M. Kamuran Kuntol'un 24/01/2013 tarihinde fiili ehliyetine sahip olduğu gerekçesiyle davanın reddine dair verilmiştir. Davacı vekilinin temyizi üzerine Yargıtay 3.Hukuk Dairesi'nin 12.02.2018 tarihli ve 2016/13299 Esas, 2018/864 Karar sayılı ilamı ile onanmıştır. Davacı vekili, daire ilamına karşı karar düzeltme isteminde bulunmuştur. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 06.12.2018 tarihli 2018/2959- 12501 E. K. sayılı ilamında; “...Somut olayda; davacı taraf cevaba cevap dilekçesi ile vasiyetnamedeki imzanın murise ait olup olmadığı yönünde inceleme yapılmasına yönelik talepte bulunmasına rağmen, mahkemece davacının bu iddiasına ilişkin olarak inceleme ve araştırma yapılmamış, gerekçeli kararda bu hususa değinilmemiştir. Hal böyle olunca mahkemece; müteveffanın vasiyetnamenin düzenlendiği tarihten önce (yakın tarihli), attığı samimi imza asıllarının toplanarak, imzanın müteveffaya ait olup olmadığı konusunda, yeterli incelemeyi ve değerlendirmeyi içeren bir bilirkişi raporu aldırılarak, varılacak uygun sonuç çerçevesinde bir karar vermek gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir...” denilerek hükmün bozulmasına karar verilmiştir...” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.10.2022); Yargıtay, 3. HD, E. 2021/464, K. 2021/1988, T. 1.3.2021, <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.10.2022); Aydos, s. 56; Atlı, s. 86.*

⁴⁶ Aydos, s. 56; Gönensay, Birsen, s. 70: Esasen ölümüne bağlı tasarruf yapıldıktan sonra, ehliyetle ilişkin mevcut olmayan şartın sağlanmasının ölümüne bağlı tasarrufu geçerli hale getirmeyeceği ifade edilmiş olsa da, burada iptal edilene kadar geçerli bir tasarruf mevcut olduğundan, söz konusu durumda tasarrufu iptal istemiyle dava açılabileceğinin ifade etme gereği duymaktayız.

⁴⁷ Eren, 1996, s. 19; Gönensay, Birsen, s. 70.

⁴⁸ Eren, 1996, s. 14-15.

⁴⁹ İmre, Erman, s. 63; Antalya, s. 213; Ayiter, Nüşin/ Kılıçoğlu, Ahmet. *Miras Hukuku*, Genişletilmiş II. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 1991, s. 155; Ruhi, Canan/ Ruhi, Ahmet Cemal. *Tereke Davaları*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 388.

⁵⁰ Aynı görüşte yazarlar için bkz. Serozan, Engin, s. 281; Dural, Öz, s. 56; Kocayusufpaşaoğlu, s. 135; Atlı, s. 85; Güneri, s. 89; Çiftçi, s. 158.

⁵¹ Yargıtay, 2. HD, E. 2007/2204, K. 2007/3809, T. 12.3.2007: “*...Ehliyetsiz kişilerin yaptığı vasiyetnameler kendiliğinden batıl olmaz. Mirasçılar vasiyetname geçersiz de olsa; miras bırakanın son arzularına saygı duyup, vasiyetnameye geçerlik tanıyabileceklerinden dava açılıp, iptal hükmü alınmadıkça bu vasiyetnameler geçerliliklerini korurlar. Dava yoluyla ölümüne bağlı tasarrufun iptalini isteyebilmek için, dava tarihinde mirasçılık*

tarafından her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür” kuralı getirilmiştir. Dolayısıyla, ölüme bağlı tasarrufu yapan miras bırakanın ehliyetsizliğini ileri süren kimse, bunu ispatlamakla yükümlüdür. Yaş ve kısıtlılığın ispatı kolayken, ayırt etme gücüne ilişkin ispatı oldukça zordur. Bu sebeple, tam bir ispat aranmamakta, buna ilişkin ciddi şüphe oluşturacak durumların ispatı yeterli görülmektedir⁵². Ayırt etme gücünün varlığı asıl, bulunmaması istisna olduğundan, bulunmadığını iddia eden kimse, ispat yükü altındadır⁵³. Ancak akıl hastalığı, çok küçük veya çok büyük yaş gibi kimi durumlarda ayırt etme gücünün yokluğu asıl, varlığı istisna olduğundan, burada ispat yükü ters çevrilmekte, ayırt etme gücünün bulunduğunu iddia eden kimse, iddiasını ispat etmek durumunda kalmaktadır⁵⁴. Ayırt etme gücünün yokluğunun akıl hastalığı gibi uzmanlık gerektiren bir durumdan kaynaklandığı ileri sürülmekteyse, Yargıtay’ın da belirttiği üzere Adli Tıp Kurumundan rapor alınmalı ve mahkemece bu doğrultuda karar verilmelidir⁵⁵.

2. Ölüme Bağlı Tasarrufların İrade Sakatlığı Hallerine İlişkin Sebeplerle İptali

a. Genel Olarak

Ölüme bağlı tasarruflar hukuk düzeni içinde istenen hukuki sonucun gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan hukuki işlemdir⁵⁶ ve söz konusu, hukuki işlemin kurucu unsurunu irade açıklaması oluşturur⁵⁷. İradenin açıklanması, irade beyanı veya irade faaliyeti ile olmaktadır⁵⁸.

Ölüme bağlı tasarruflarda irade açıklaması, irade beyanının kanundaki şekli şartlara uygun şekilde yapılması yoluyla gerçekleştirilmektedir. İrade beyanı, irade ve beyan olmak üzere iki unsurdan oluşur⁵⁹. İradenin oluşumunda veya beyan edilmesindeki sakatlıklar, irade bozukluğu

sifatının kazanılmış olması şarttır. Vasiyetçi hayatta olduğu sürece, mirasçılar vasiyetnamenin iptali için dava açamazlar...” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 06.04.2022); Serozan, Engin, s. 284; Dural, Öz, s. 105.

⁵² Dural, s. 56; Atlı, s. 97.

⁵³ Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, s. 126; İmre, Erman, s. 65.

⁵⁴ Eren, 1996, s. 102; Öztan, s. 181; Atlı, s. 96; İmre, Erman, s. 65.

⁵⁵ Tekdoğan, 319; Yargıtay, 3. HD, E. 2020/253, K. 2020/1956, T. 4.3.2020: “...Muris doğum tarihine göre, davacı tarafça davaya konu edilen vasiyetnamenin düzenlendiği tarih itibariyle murisin iradi ve fiziki zaafiyetinin olduğu, kanser hastası olduğu ileri sürülmüş olmakla, vasiyetname tarihinde murisin hukuki işlem ehliyetine haiz olup olmadığı konusunda tüm deliller toplanarak, ehliyetsiz olduğu iddia edilen murise ait doktor raporları, tıbbi belge, film grafiğinin de getirilmesi suretiyle Adli Tıp Kurumu’ndan rapor alınıp sonucuna göre karar verilmesi gerekirken; Adli Tıp raporu alınmadan hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 06.04.2022); Yargıtay, 3. HD, E. 2018/3204, K. 2018/6267, T. 4.6.2018: “Fiil ehliyetinin nispi bir kavram olması, kişiye, eylem ve işleme göre değişmesi bu yönde en yetkili sağlık kuruluşu olan ... Kurumundan rapor alınmasını da zorunlu kılmaktadır. Esasen TMK m. 409/2’de akıl hastalığı veya akıl zayıflığının bilirkişi raporu ile belirleneceği hüküm altına alınmıştır... O halde mahkemece, ehliyetsizlik iddiası yönünden, işlem tarihinde murisin fiil ehliyetinin olup olmadığının tespiti için ... Kurumundan rapor alınması gerekirken, ... raporu alınmaksızın, eksik inceleme ve yanlılgı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 06.04.2022).

⁵⁶ Eren, 1996, s. 123; Dural, Öz, s. 50; Eren, 1996, s. 3; Ruhi, Ruhi, 2015, s. 13.

⁵⁷ Eren, 1996, s. 123-124: İrade açıklaması, hukuki işlemin tek kurucu unsuru olabileceği gibi, kimi durumlarda kanun koyucu irade açıklaması yanında başkaca kurucu unsurlara da yer verebilmektedir; Atlı, s. 50; Kocayusufoğlu, Necip/ Hatemi, Hüseyin/ Serozan, Rona/ Arpacı, Abdülkadir. Borçlar Hukuku Genel Bölüm-Birinci Cilt, VII. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 90.

⁵⁸ Eren, 2021, s. 124.

⁵⁹ Çiftçi, s. 184; Eren, 2021, s. 132.

olarak adlandırılmaktadır⁶⁰. Başka bir ifadeyle, “*iradenin oluşumunda bozukluk*” ve “*iradenin beyan edilmesinde bozukluk*” olmak üzere iki çeşit irade bozukluğu hali mevcuttur⁶¹. İradenin oluşumundaki bozuklukta, irade beyanı, iradeye uygundur, ancak irade yanlış bir algı etkisiyle oluşmuştur ve bu sebeple sakattır⁶². İradenin oluşumundaki bozukluklar, saik yanılması, aldatma ve korkutmadır⁶³. İradenin beyan edilmesindeki bozuklukta ise, irade geçerli şekilde oluşmuştur, ancak irade beyanı, irade sahibinin gerçek iradesine uygun değildir⁶⁴. İradenin beyan edilmesindeki bozukluklar, beyan yanılması, zihni kayıt, latife beyanı ve muvazaadır⁶⁵.

İradeyle beyan arasındaki uyumsuzluk halinde hangisinin dikkate alınacağı konusu tartışmalı olup bu konuda çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bunlardan ilki irade teorisi olup, bu teoriye göre, dikkate alınması gereken iç iradedir, iç iradenin dışa yansımalarıyla ortaya çıkan beyan sonuç doğurmamaktadır⁶⁶. Beyan teorisi ise, dikkate alınması gerekenin irade değil, dışa yansıyan beyan olduğunu ifade etmektedir⁶⁷. İki teori de menfaat dengesinin kurulması ve güvenin sağlanması açısından eksik kaldığından, güven teorisi ortaya atılmış olup, bu teori klasik güven teorisi olarak ortaya çıkmış, ardından değişerek yeni güven teorisi adını almıştır⁶⁸. Klasik güven teorisinde, beyanda bulunan kimse yerine, kendisine beyanda bulunan kimse dikkate alınmakta, ancak beyan konusundaki değerlendirme farazi bir kimse (dürüst, makul, orta zekâlı kimse) esas alınarak yapılmaktadır⁶⁹. Farazi kişi esas alındığında, gerçekteki muhatabın bilgisi dikkate alınmış olmayacağından, bu görüş eleştirilmiştir⁷⁰. Bunun karşısında, doğrudan, gerçekte kendisine beyanda bulunan tarafın dürüst, makul, orta zekâlı kişi bakımından değerlendirilmesi gerektiğini savunan, yeni güven teorisi ortaya çıkmıştır⁷¹. Hukukumuzda yeni güven teorisi hâkimdir⁷². Ancak, burada, ölüme bağlı tasarruflar (vasiyetname ve miras sözleşmesi) bakımından hangi teorisinin uygulanacağını açıklanması gerekir. Vasiyetnameler, varması gerekli olmayan tek taraflı hukuki işlemler olduklarından, bunların her zaman geri alınması mümkün olup, lehine tasarrufta bulunan kişinin ayrıca korunması gerekmediğinden, doktrin vasiyetnameler bakımından irade teorisinin uygulanacağını kabul etmektedir⁷³. Miras sözleşmeleri bakımından, irade teorisinin mi

⁶⁰ Çiftçi, s. 184; Eren, 2021, s. 432.

⁶¹ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 344; Eren, 2021, s. 436.

⁶² Eren, 2021, s. 436.

⁶³ Çiftçi, s. 184-185; Atlı, s. 99.

⁶⁴ Eren, 2021, s. 436.

⁶⁵ Atlı, s. 99.

⁶⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 133; Güneri, s. 100; Atlı, s. 100; Eren, 2021, s. 154; Çiftçi, s. 185; Altuğ, Yılmaz. “Ölüme Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 29, S. 9-10, 1955, s. 401-402.

⁶⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 133; Güneri, s. 101; Atlı, s. 100; Eren, 2021, s. 155; Çiftçi, s. 186; Altuğ, s. 402.

⁶⁸ Atlı, s. 101; Eren, 2021, s. 157.

⁶⁹ Güneri, s. 102; Eren, 2021, s. 158.

⁷⁰ Atlı, s. 101; Eren, 2021, s. 159.

⁷¹ Güneri, s. 102; Atlı, s. 101; Eren, 2021, s. 159.

⁷² Eren, 2021, s. 159.

⁷³ Yargıtay, 3. HD, E. 2013/13211, K. 2013/17415, T. 9.12.2013: “*Vasiyetnamenin yorumunda miras bırakanın son arzularını gerçekleştirmenin yolu, irade teorisinin mutlak bir şekilde uygulanmasıdır. Zira irade teorisi, dışa vurulmuş irade yerine, beyan sahibinin gerçek iradesini üstün tutmakla, vasiyetnamenin varması gerekli olmayan tek taraflı işlem karakterine uygun çözümü sunmaktadır. İrade teorisinin uygulanması sayesinde, içeriği eksik, hatalı ya da muğlak olan tasarruf ile mirasbırakanın gerçekte ne istemiş olduğu saptanmaya çalışılır.*” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.04.2022); Kocayusufpaşaoğlu, s. 329; Öztan, s. 227; Serozan, Engin, s. 286; Eren, 1996, s. 30; Ayiter, Kılıçoğlu, s. 156; Olgaç, s. 25.

güven teorisinin mi uygulanacağı ise tartışmalıdır. Bir görüş, vasiyetnamede uygulanan irade teorisinin burada da geçerli olduğunu; miras sözleşmesinde tasarrufta bulunan taraf bakımından irade teorisi dikkate alınırken, tasarrufta bulunmayan karşı taraf için TBK'nın irade sakatlıklarına ilişkin genel hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁷⁴. Bir diğer görüşe göre, miras sözleşmesi bağlayıcı olduğundan ve serbestçe geri alınmadığından, karşı tarafın korunmaya muhtaç güveni söz konusu olup, güven teorisinin uygulanması gerekmektedir⁷⁵. Fikrimizce taraflar arasındaki eşitsizliğin giderilerek, uyuşmazlıkların çözümünde hakkaniyetli sonuçların doğması bakımından güven teorisinin uygulanması yerinde olacaktır.

Ölüme bağlı tasarrufların iptaline sebep olabilecek haller, TMK m. 557/I-2'de "*yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama*" şeklinde ifade edilmiştir. Diğer irade sakatlığı halleri, ölüme bağlı tasarruflar bakımından, iptal edilebilirlik yaptırımına değil, kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olacaktır⁷⁶.

b. Ölüme Bağlı Tasarrufların Yanılma Sebebiyle İptali

Yanılma kavramı, dar anlamda, gerçek hakkında bilinçsizce sahip olunan yanlış veya eksik düşünce iken; geniş anlamda yanılma, dar anlamda yanılmaya ek olarak, yanılanın gerçek hakkında bilgisinin de olmamasıdır⁷⁷. Dolayısıyla, geniş anlamda yanılma, gerçek hakkında, bilinçsizce ve bilgisizce sahip olunan yanlış veya eksik düşünce olarak tanımlanabilir. İrade bozukluğu hallerinden yanılma, TBK m. 30 ve devamında düzenlenmiştir. TBK m. 30 ile "*sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen tarafın, sözleşme ile bağlı olmayacağı*" belirtilmiştir. İradenin oluşum aşamasındaki yanılma, 'saikte yanılma'yı oluştururken; iradenin beyan edilmesindeki yanılma ise 'beyan yanılması'dır⁷⁸. TBK m. 31'de beyan yanılması niteliğinde olan ve esaslı yanılma kabul edilen haller, örnekleme suretiyle, "*1. Yanılanın, kurulmasını istediği sözleşmeden başka bir sözleşme için iradesini açıklaması. 2. Yanılanın, istediğinden başka bir konu için iradesini açıklaması. 3. Yanılanın, sözleşme yapma iradesini, gerçekte sözleşme yapmak istediği kişiden başkasına açıklaması. 4. Yanılanın, sözleşmeyi yaparken belirli nitelikleri olan bir kişiyi dikkate almasına karşın başka bir kişi için iradesini açıklaması. 5. Yanılanın, gerçekte üstlenmek istediğinden önemli ölçüde fazla bir edim için veya gerçekte istediğinden önemli ölçüde az bir karşı edim için iradesini açıklaması*" şeklinde sayılmıştır. TBK m. 32'de ise, saikte yanılmanın esaslı yanılma olmadığı, ancak yanılan kimse, yanıldığı saiki, sözleşmenin temeli saymışsa ve bu durum dürüstlük kuralına aykırı değilse, saikte yanılmanın da esaslı yanılma sayılacağı kabul edilmiştir.

İrade sakatlığı hali olan yanılmanın, ölüme bağlı tasarruflarda nasıl değerlendirileceği, vasiyetname ve miras sözleşmesi bakımından ayrı ayrı ele alınmalıdır. TMK m. 557/I-2'de sayılan ölüme bağlı tasarrufların iptaline sebep olabilecek haller arasında yanılma hali de mevcuttur.

⁷⁴ Ayiter, Kılıçoğlu, s. 156; Eren, 1996, s. 30.

⁷⁵ Kocayusufoğlu, s. 330; Serozan, Engin, s. 286; Atlı, s. 104; Çiftçi, s. 188.

⁷⁶ Atlı, s. 99.

⁷⁷ Eren, 2021, s. 437; Berki, Ali Himmet. *Vasiyyet ve Ölüme Bağlı Tasarruflar*, I. Baskı, Ege Matbaası, Ankara, 1961, s. 56.

⁷⁸ Eren, 2021, s. 436.

Buradaki yanılma halinin, yalnızca esaslı yanılmayı mı kastettiği, yoksa esaslı yanılma olmayan yanılmaları da mı kapsadığı değerlendirilmelidir. Vasiyetname bakımından bu konuda doktrinde görüş birliği olup, esaslı veya esaslı olmayan tüm yanılma hallerinin, vasiyetnamenin iptaline sebep oluşturduğu kabul edilmektedir⁷⁹. Bu bağlamda, iradenin oluşum aşamasındaki, esaslı olmayan saikte yanılma dahi vasiyetnamenin iptali sebebidir. Esaslı olsun veya olmasın, her türlü yanılma hali, vasiyetnamenin iptal sebepleri kapsamına alınmıştır. Bunun sebebi, TMK 557’de, TBK m. 30’da olduğu gibi “*esaslı yanılma*” değil, yalnızca “*yanılma*” ifadesinin yer alması ve vasiyetnamenin tek taraflı irade açıklaması olması ve bu nedenle karşısında korunmaya muhtaç bir kimsenin bulunmamasıdır⁸⁰.

Miras sözleşmesi bakımından iptal sebebi oluşturacak yanılma halinin, yalnızca esaslı yanılmayı mı kastettiği, yoksa esaslı yanılma olmayan yanılmaları da mı kapsadığı konusunda, doktrinde görüş ayrılıkları mevcuttur. İrade teorisini esas alan bir görüşe göre, TMK m. 557’de ölüme bağlı tasarruf kavramı kullanılmış, miras sözleşmesi de kapsama dâhil edilmiştir ve vasiyetname gibi burada da her türlü yanılma sebebiyle iptal davası açılabilir⁸¹. Ancak bu miras sözleşmesinin tasarrufta bulunan tarafı bakımından geçerli olup, tasarrufta bulunmayan taraf mevcutsa, o taraf bakımından genel hükümler geçerli olacak ve TBK m. 30 gereğince, sadece esaslı yanılma mevcutsa iptal davasının açılması söz konusu olabilecektir⁸². Bu görüş sözleşmenin iki tarafı arasında eşitsizlik yaratabilmesi sebebiyle eleştirilmektedir⁸³. Bizim de katıldığımız, güven teorisini esas alan bir diğer görüşe göre, her ne kadar maddede ölüme bağlı tasarruf ifadesi kullanılarak ayırım yapılmamış olsa da, miras sözleşmesi iki taraflı bir hukuki işlem olduğundan, sözleşmenin karşı tarafının korunma ihtiyacı bulunduğundan esaslı olmayan yanılmada tasarrufun iptal edilmesi hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır⁸⁴. Bu sebeple de, miras sözleşmesi bakımından yanılmanın, her iki taraf bakımından da, yalnızca esaslı yanılmaysa iptal sebebi olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁸⁵.

c. Ölüme Bağlı Tasarrufların Aldatma Sebebiyle İptali

Aldatma, bir kimsenin irade beyanında bulunması amacıyla, o kişide bilerek yanlış kanaat oluşturma veya mevcut kanaati muhafaza etme veya devam ettirmeye ilişkin davranışlardır⁸⁶. TBK m. 36’da aldatma düzenlenmiş olup, ilk fıkrada “*Taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa, yanılması esaslı olmasa bile, sözleşmeyle bağlı değildir*” düzenlemesi getirilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere, aldatan kimse, aldatılan kimseyi saikte yanılmaya düşürmektedir⁸⁷. Hüküm gereğince, iradenin oluşum aşamasında meydana gelen saik yanılmasının esaslı olması gerekmemektedir. Söz gelimi, bir kimsenin sattığı telefon için gerçekte 32 GB

⁷⁹ Dural, Öz, s. 226; Güneri, s. 113.

⁸⁰ Dural, Öz, s. 226.

⁸¹ Eren, 1996, s. 38; Dural, Öz, s. 227; Aydos, s. 56.

⁸² Dural, Öz, s. 227.

⁸³ Dural, Öz, s. 227.

⁸⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s. 330; Serozan, Engin, s. 289; Atlı, s. 112; Dural, Öz, s. 227; Güneri, s. 115; Aydos, s. 56.

⁸⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 330; Serozan, Engin, s. 289; Atlı, s. 112; Dural, Öz, s. 227; Güneri, s. 115; Aydos, s. 56.

⁸⁶ Eren, 2021, s. 458; Berki, s. 56; Nomer, Haluk N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, XVII. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 102.

⁸⁷ Eren, 2021, s. 458; Nomer, s. 102.

olmasına rağmen, 128 GB hafızaya sahip olduğunu söylemesinde, satıcı alıcıyı aldatmakta, alıcı saik yanılması sonucu ürünü satın almaktadır. Aynı şekilde, ölümüne bağlı tasarruflarda bulunan kişide, aldatan kişi tarafından, büyük oğlunun yaşlılıkta kendisine çok iyi bakacağı, küçük oğlunsa kendisini huzurevine yatıracağı konusunda kanaat oluşturulması halinde de miras bırakan saikte yanılmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, TBK m. 36/II gereğince, üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması hâlinde sözleşmeyle ilgili değildir.

Aldatmanın söz konusu olabilmesi için aldatma fiili, aldatma kastı ve illiyet bağı unsurlarının bulunması gerekir: Aldatma fiili, aldatanın, olumsuz (yapmama) veya olumlu (yapma) bir fiildir⁸⁸. Aldatma kastı, aldatılmak istenen kişinin yanılarak bir hukuki işlem yapması yönündeki isteği ifade etmektedir⁸⁹. Aldatma kastının mevcut olduğunun kabulü için, ayrıca aldatmadan menfaat sağlanması veya aldatmayla aldatana zarar verilmesi kastının da bulunması gerekmemektedir⁹⁰. Son olarak yapılan hukuki işlem ile aldatma arasında illiyet bağı bulunmalı, yani hukuki işlem aldatma sonucu yapılmış olmalıdır⁹¹.

Ölümüne bağlı tasarruflar bakımından aldatma, vasiyetname ve miras sözleşmesi için ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Yukarıda açıkladığımız üzere, vasiyetnamenin iptali için, her türlü yanılma halinde, iptal davası açılabilir. Ancak, vasiyetnamelerde TBK m. 36/II’de düzenlenen, aldatanın üçüncü bir kişi olduğu durumlarda, aldatılanın aldatmayı biliyor veya bilecek durumda olması halinde, karşı tarafın söz konusu işlemle ilgili olmayacağına ilişkin hüküm, vasiyetnameler bakımından geçerli olmamaktadır. Başka bir deyişle, lehine tasarruflarda bulunan kişi, *aldatmayı bilmeseyse veya bilebilecek durumda olmasa dahi*, tasarrufun iptali sağlanabilmektedir⁹².

Miras sözleşmesinin, aldatma sonucu yapılması halinde, iptalinin talep edilmesi mümkündür. Ancak, burada TBK m. 36/II hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır⁹³. İrade teorisini esas alan bir görüşe göre, vasiyetnamelerde de olduğu gibi, lehine tasarruflarda bulunan kişi *aldatmayı bilmeseyse veya bilebilecek durumda olmasa dahi*, tasarrufun iptali sağlanabilecektir⁹⁴. Güven teorisini esas alan bir başka görüşe göre, TBK 36/II aynen geçerli olur ve lehine tasarruflarda bulunan kişi aldatmayı bilmiyorsa veya bilebilecek durumda değilse, iptal istemiyle dava açılmaz⁹⁵. Ancak burada, haksız fiil hükümlerine dayanılarak, üçüncü kişiden tazminat istenebilir⁹⁶.

d. Ölümüne Bağlı Tasarrufların Korkutma veya Zorlama Sebebiyle İptali

Korkutma, sağlar arası tasarruflar için, TBK m. 37 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. TBK m. 37/I ile “*Taraflardan biri, diğerinin veya üçüncü bir kişinin korkutması*

⁸⁸ Çiftçi, s. 204.

⁸⁹ Eren, 2021, s. 460.

⁹⁰ Eren, 2021, s. 461.

⁹¹ Çiftçi, as. 205-206; Eren, 2021, s. 461.

⁹² Öztan, s. 229; Antalya, s. 305; İmre ve Erman, s. 212; Eren, 1996, s. 42; Dural, Öz, s. 228; Aydos, s. 57.

⁹³ Dural, Öz, s. 228; Atlı, s. 121.

⁹⁴ Eren, 1996, s. 42; İmre, Erman, s. 212.

⁹⁵ Nomer, s. 103; Dural, Öz, s. 228; Aydos, s. 57.

⁹⁶ Dural, s. 276; Nomer, s. 103; Atlı, s. 122.

sonucu bir sözleşme yapmışsa, sözleşmeyle bağlı değildir” düzenlemesi getirilmiştir. Bu hükümden de yola çıkılarak, korkutma, bir kimseyi bir hukuki işlemi yapmaya itmek amacıyla, söz konusu hukuki işlemi yapmadığı takdirde kendisine veya yakınlarına zarar geleceği hususuna inandırmak şeklinde tanımlanabilir⁹⁷. Ölümüne bağlı tasarruflar bakımından düzenleme ise TMK 557/1’de yer almakta olup, “tasarruf ... korkutma veya zorlama sonucunda yapılmışsa” ölümüne bağlı tasarrufun iptali için dava açılabilirliğini belirtmektedir⁹⁸. Görüldüğü üzere, TBK m. 37’de yalnızca ‘korkutma’ kavramı kullanılmışken, TMK 557’de ‘korkutma veya zorlama’ ifadelerine yer verilmiştir. Korkutma kavramı, söz gelimi bir sırrın açıklanması konusunda korkutmada olduğu gibi *manevi korkutmayı* ifade ederken, zorlama kavramı ise, söz gelimi bıçağın boğaza dayanması yoluyla ölümüne bağlı tasarruf yapmaya sevk edilme şeklinde gerçekleşen *maddi korkutma* anlamına gelmektedir⁹⁹. Söz gelimi, miras bırakanın elinin tutularak vasiyetname yazdırılması, imzalatılması gibi davranışlarda, yani *fiziksel zorlamada*, ortada herhangi bir irade mevcut olmadığından, iradenin sakatlanması hali olan korkutma sebebiyle iptal edilebilirlik yaptırımı uygulanmaz, zira söz konusu ölümüne bağlı tasarruf yok hükmündedir¹⁰⁰. Hal böyle olmakla birlikte, Yargıtay kararlarında fiziksel zorlamanın maddi korkutma olarak değerlendirdiği görülmektedir ve bu değerlendirme açıkladığımız sebeplerle doğru değildir¹⁰¹. Ayrıca, Yargıtay ölümüne bağlı tasarrufların korkutma sebebiyle iptaline ilişkin kimi kararlarında TBK m. 37-38’de düzenlenen korkutma şartlarını saymaktadır ki bu durum yerinde değildir¹⁰².

Korkutma veya zorlama sonucunda uygulanacak olan iptal edilebilirlik yaptırımı vasiyetname ve miras sözleşmesi bakımından ayrı ayrı incelenmelidir. Bu bağlamda, özellik

⁹⁷ Eren, 2021, s. 464; Aydos, 57; Berki, s. 56; Nomer, s. 104.

⁹⁸ Yargıtay, 3. HUKUK DAİRESİ, E. 2021/43, K. 2021/3897, T. 12.4.2021: “...Davacı, dava dilekçesinde; vasiyetname tarihinde miras bırakanın fiil ehliyetinin olmadığı iddiasının yanında davalı tarafından miras bırakana uygulanan korkutma ve zorlama sonucunda vasiyetnamenin düzenlendiğini ileri sürmüş, bu iddiasının ispatı için de tanık deliline dayanmıştır. Ne var ki, ilk derece mahkemesince, tanık delilinin yalnızca fiil ehliyetinin olmadığı yönündeki iddianın ispatı için gösterildiği yönündeki yanlış değerlendirme sonucunda, davacının bildirdiği tanıklar dinlenmeden hüküm kurulmuştur. O halde ilk derece mahkemesince; davacının iddiasının ispatı için sunduğu tanıkların usulünce dinlenilmesi, sonrasında toplanan diğer delillerle birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonuca göre uyumsuzluğun esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken, yanlış değerlendirme ve eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 10.10.2022).

⁹⁹ Oğuzman, s. 103 (Naklen: Dural, Öz, s. 224).

¹⁰⁰ Atlı, s. 123.

¹⁰¹ Yargıtay, 3. HD, E. 2012/22612, K. 2013/10, T. 14.1.2013: “İkrah maddi ve manevi olmak üzere iki türdür. Bir kimseye o akdi yapmasını temin için maddi tazyik yapılmışsa, örneğin eli tutularak zorla sözleşmenin altı imzalatılmışsa bu halde maddi ikrah hali varsayılır. Öte yandan bir kimsede korku yaratarak ona istenilen işlemi yaptırmayı amaçlayan tehdide de manevi ikrah denilir.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 14.04.2022); Yargıtay, 3. HD, E. 2014/17426, K. 2015/10029, T. 02.06.2015, www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 18.04.2022); Yargıtay, 3. HD, E. 2012/22612, K. 2013/10, T. 14.01.2013 www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 18.04.2022).

¹⁰² Yargıtay, 3. HD, E. 2014/17426, K. 2015/10029, T. 02.06.2015: “Bir ölümüne bağlı tasarrufun meydana gelmesine tesir edecek her türlü ikrah, bir iptal sebebi teşkil eder (TMK m. 557/2). Ancak, her iki türünde de ikrahın ciddi olması, ikrahın ağır bir tehlike teşkil etmesi, tehdidin yaratacağı tehlikenin derhal gerçekleşecek nitelikte olması, tehdidin bizzat akdın tarafına veya yakınlarına yapılması ve yapılan tehdidin haksız ve hukuka aykırı olması, tehdidin şahsa, namusa, cana, mala veya hürriyete yönelmiş bulunması ve nihayet tehdit ile yapılan işlem arasında illiyet bağı bulunması koşulu aranır.” www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 18.04.2022); Yargıtay, 3. HD, E. 2012/22612, K. 2013/10, T. 14.01.2013 www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 18.04.2022).

gösteren husus, sağlar arası tasarruflarda uygulanan TBK m. 37¹⁰³ ve 38¹⁰⁴ hükümlerinin ölümüne bağlı tasarruflar bakımından uygulanıp uygulanmayacağına ilişkindir. Vasiyetnameler bakımından irade teorisi geçerli olup, burada TBK m. 37 ve 38'in uygulanmayacağı, bir başka ifadeyle, her türlü korkutma sebebiyle yapılan vasiyetname için iptal edilebilirlik yaptırımını uygulanacağı konusunda fikir birliği mevcuttur¹⁰⁵.

Miras sözleşmeleri bakımından TBK m. 37 ve 38 hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre, miras sözleşmelerinde de irade teorisi geçerli olup, TBK'daki şartlar uygulanmayacak, yani söz konusu korkutma şartları mevcut olmasa bile, korkutma sebebiyle bir miras sözleşmesi yapılmışsa, iptal edilebilirlik yaptırımını uygulanacaktır¹⁰⁶. Bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre, burada güven teorisi geçerli olup, TBK m. 37 ve 38 burada uygulama alanı bulacaktır¹⁰⁷. TBK m. 37/II hükmüne göre, korkutan bir üçüncü kişiye ve diğer taraf korkutmayı bilmiyorsa veya bilecek durumda değilse, sözleşmeyle bağlı kalmak istemeyen korkutulan, hakkaniyet gerektiriyorsa, diğer tarafa tazminat ödemekle yükümlüdür. Söz konusu görüşe göre, korkutma üçüncü kişi tarafından yapılmış ve lehine tasarrufta bulunulan korkutmayı bilmiyorsa, miras sözleşmesi iptal edildiği takdirde, miras bırakan, hakkaniyet gerektiriyorsa, tazminat ödemekle yükümlü olmaktadır¹⁰⁸.

e. Miras bırakanın Yanıldığını veya Aldatıldığını Öğrenmesi ve Korkutma veya Zorlamanın Etkisinden Kurtulması

TBK m. 504/I hükmü, “Miras bırakanın yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölümüne bağlı tasarruf geçersizdir. Ancak, miras bırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayarak bir yıl içinde tasarruftan dönmediği takdirde tasarruf geçerli sayılır” şeklindedir. Hükümden de anlaşıldığı üzere, miras bırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendikten veya korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduktan bir yıl içinde vasiyetnamesini geri almalı veya miras sözleşmesinden dönmelidir. Aksi takdirde, söz konusu ölümüne bağlı tasarruf geçerlilik kazanır.

¹⁰³ TBK m. 37: “(1) Taraflardan biri, diğerinin veya üçüncü bir kişinin korkutması sonucu bir sözleşme yapmışsa, sözleşmeyle bağlı değildir. (2) Korkutan bir üçüncü kişi olup da diğer taraf korkutmayı bilmiyorsa veya bilecek durumda değilse, sözleşmeyle bağlı kalmak istemeyen korkutulan, hakkaniyet gerektiriyorsa, diğer tarafa tazminat ödemekle yükümlüdür.”

¹⁰⁴ TBK m. 38: “(1) Korkutulan, içinde bulunduğu durum bakımından kendisinin veya yakınlarından birinin kişilik haklarına ya da malvarlığına yönelik ağır ve yakın bir zarar tehlikesinin doğduğuna inanmakta haklı ise, korkutma gerçekleşmiş sayılır. (2) Bir hakkın veya kanundan doğan bir yetkinin kullanılacağı korkutmasıyla sözleşme yapıldığında, bu hakkı veya yetkiyi kullanacağını açıklayanın, diğer tarafın zor durumda kalmasından aşırı bir menfaat sağlamış olması hâlinde, korkutmanın varlığı kabul edilir.”

¹⁰⁵ Dural, Öz, s. 228; Eren, 1996, s. 43; Yargıtay, 3. HD, E. 2012/22612, K. 2013/10, T. 14.1.2013: “...Dava dilekçesinde murisin düzenleme şeklindeki vasiyetnamenin iptali istenilmiştir. Olayımızda; ikrah olarak öne sürülen, husus, tanıkların beyanlarına göre murisin hasta olup, hastalığının son zamanlarında davalıların lehlerine vasiyetname düzenlemesi için baskı yaptıkları, vasiyetname düzenlemeye yanaşmadığı takdirde kendisine bakmayacakları yönünde korkutup, murise zorlama ile eşi ve diğer davalı lehine vasiyetname düzenlettirdikleri olgusudur. Muris Mahmure'nin, vasiyetnamenin yapıldığı tarihte tasarruf ehliyetinin bulunduğu Adli Tıp Kurumu raporundan anlaşılmış ise de; vasiyetnamenin murise manevi ikrah altında yapıldığı dosya kapsamıyla sabit olduğundan davacıların davasının kabulü gerekir.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 14.04.2022).

¹⁰⁶ Oğuzman, s. 103 (Naklen: Dural, Öz, s. 224); Eren, 1996, s. 43.

¹⁰⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s. 332; Dural, Öz, s. 228.

¹⁰⁸ Dural, Öz, s. 228; Atlı, s. 126.

Miras bırakan tasarrufun geçerlilik kazanmasından sonra ölürse, mirasçıları ölümüne bağlı tasarrufu iptal ettiremezler¹⁰⁹. Buradan da anlaşılacağı üzere, TBK m. 504/I'de yer alan bir yıllık süre hak düşürücü süre niteliğindedir¹¹⁰.

Miras bırakan, bir yıllık süre içinde vasiyetnamesini geri almak isterse, TMK m. 542-544 gereğince, yeni bir vasiyetname yaparak veya vasiyetnameyi yok ederek vasiyetnameden dönebilir. Miras bırakanın dönmek istediği tasarruf, vasiyetname değil de miras sözleşmesi ise, bunun nasıl gerçekleştirileceği tartışmalıdır. Zira, miras sözleşmesi vasiyetname gibi tek taraflı bir hukuki işlem olmadığından, vasiyetname düzenleyen miras bırakan, her zaman (süre geçmiş olsa bile) vasiyetnamesini geri alabilirken, miras sözleşmesinde, iki taraflı hukuki işlem niteliği gereğince, kural olarak, geri alma söz konusu değildir. Miras bırakanın miras sözleşmesinden dönmeye ilişkin bir görüş, miras bırakanın yeni bir vasiyetname yapması gerektiği yönündedir. Bir başka görüş ise, yeni vasiyetname düzenlenmesi ve bununla beraber, TBK m. 39¹¹¹ hükmü uygulanarak miras sözleşmesinden döndüğüne ilişkin bildirim yapılması gerektiğini belirtmektedir¹¹². Bu konudaki bir diğer görüş, miras bırakanın, yenilik doğuran dava niteliğindeki bir davayla miras sözleşmesini geçmişe etkili olarak sona erdirmesi gerektiği yönündedir¹¹³. Son görüş ise, TBK m. 39 uyarınca, miras bırakanın yalnızca miras sözleşmesinden döndüğünü sözleşmenin diğer tarafına bildirmesinin yeterli olacağını savunmaktadır¹¹⁴. Fikrimizce yerinde olan son görüşte, bildirim resmi şekilde yapılması, bir uyuşmazlık durumunda, ispat hususunda doğabilecek sakıncaları önlemek açısından yerinde olacaktır.

3. Ölümüne Bağlı Tasarrufların Hukuka veya Ahlaka Aykırılık Sebebiyle İptali

Hukuka ve ahlaka aykırılığa ilişkin hüküm, sağlar arası işlemler bakımından uygulanmak üzere, TBK m. 27/I'de "*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka... aykırı... sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür*" şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca, TBK m. 176'da "*Bir koşul, hukuka veya ahlaka aykırı bir yapma veya yapmama fiilini sağlamak amacıyla konulmuşsa, bu koşula bağlı hukuki işlem kesin olarak hükümsüzdür*" hükmü yer almaktadır. Bu hükümlerden de anlaşıldığı üzere sağlar arası işlemlerde hukuka veya ahlaka aykırılık kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi tutulmuştur. Buna karşın, ölümüne bağlı tasarruflar bakımından getirilen TMK m. 557 hükmü gereğince, "*tasarrufun içeriği, bağlandığı koşullar veya yüklemeler hukuka veya ahlaka aykırı ise*" iptal edilebilirlik yaptırımına tabi tutulur. TBK m. 27/I'de kesin hükümsüzlük yaptırımı öngörülmesine karşın, TMK m. 557'de iptal edilebilirlik yaptırımına yer verilmiştir. Bu durum, üç sebeple doktrinde eleştirilmektedir¹¹⁵. Bu sebepler, iptal davası açma süresinin kaçması halinde ahlaka aykırı ölümüne bağlı tasarrufun geçerli olması, genel hüküm niteliğindeki TBK m. 27/I'e

¹⁰⁹ Dural, Öz, s. 229.

¹¹⁰ Dural, Öz, s. 229.

¹¹¹ TBK, m. 39: "*Yanılma veya aldatma sebebiyle ya da korkutulma sonucunda sözleşme yapan taraf, yanılma veya aldatmayı öğrendiği ya da korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmez veya verdiği şeyi geri istemezse, sözleşmeyi onamış sayılır.*"

¹¹² Gönensay, Birsen, s. 46; Eren, 1996, s. 90.

¹¹³ Berki, s. 57.

¹¹⁴ Serozan, Engin, s. 292; Oğuzman, s. 184 (Naklen: Dural, Öz, s. 224); Kocayusufpaşaoğlu, s. 333; Dural, s. 284-285; Atlı, s. 128.

¹¹⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 336; Dural, Öz, s. 230.

aykırı olarak TMK 557’de hüküm getirilmiş olması ve bunu haklı gösterecek menfaat durumunun bulunmamasıdır¹¹⁶. Bizim de katıldığımız söz konusu görüşe göre, hukuka veya ahlaka aykırılık mevcutsa ölümüne bağlı tasarruf bakımından da kesin hükümsüzlük yaptırımını uygulanmalıdır¹¹⁷.

Hukuka ve ahlaka aykırılık kavramlarının tanımı ne TBK ne TMK’da yapılmıştır. Doktrinde yapılan tanıma göre, hukuka aykırılık, kanunun emredici hükümlerine (mutlaka uyulması gereken, taraflarca aksi kararlaştırılamayan hükümler), kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırılıktır¹¹⁸. Emredici kurala aykırılık, kanunun hükmünün lafzından veya konuluş amacından anlaşılmaktadır. Ahlaka aykırılıktan kasıt ise, bir toplumda, belirli bir zaman diliminde, orta zekâlı, dürüst ve makul bireylerin benimsemesiyle toplumun genel ahlakını oluşturan kurallara aykırılıktır¹¹⁹.

Bir ölümüne bağlı tasarrufun hukuka veya ahlaka aykırılığı, tasarrufun içeriğinden veya tasarrufun bağlandığı koşul ve yüklemelerden kaynaklanabilmektedir (TMK m. 557). Ölümüne bağlı tasarrufun içeriğinin hukuka veya ahlaka aykırı olmasının iptal edilebilirlik yaptırımına tabi olması TMK m. 557’de düzenlenmiştir. Bu hale örnek olarak, uyuşturucu madde vasiyeti¹²⁰, bir evin genelev olarak işletilmesine ilişkin vasiyet¹²¹ ve evli kişinin evlilik dışı ilişkisini sürdürmek amacıyla yaptığı vasiyetname¹²² verilebilir.

Ölümüne bağlı tasarruflarda koşul ve yüklemenin hukuka veya ahlaka aykırı olmasına ilişkin düzenlemeye, TMK m. 515/II’de “*Hukuka veya ahlâka aykırı koşullar ve yüklemeler, ilişkin buldukları tasarrufu geçersiz kılar*” şeklinde yer verilmiştir. TMK m. 557’de ise söz konusu durumda iptal edilebilirlik yaptırımının uygulanacağı kabul edilmiştir. TMK m. 515/II’deki geçersizlik kavramının iptal edilebilirlik şeklinde anlaşılması gerekir¹²³. Koşul ve yüklemenin hukuka veya ahlaka aykırılığına örnek olarak, evlenmeye veya evlenmemeye ve bir dine veya dini gruba mensup olmaya bağlanan ölümüne bağlı tasarruflar verilebilir¹²⁴.

Her iki durumda da iptal edilecek ölümüne bağlı tasarruf, hukuka veya ahlaka aykırı olan maddi anlamdaki tasarruf olup, şekli anlamdaki tasarruf olan vasiyetname ve miras sözleşmesinde başka maddi anlamda tasarruf varsa bunlar ayakta tutulur¹²⁵. Ancak, TBK m. 27/II gereğince, miras bırakanın iptal edilecek maddi anlamdaki tasarruflar olmasaydı, diğer maddi anlamdaki tasarrufu yapmayacağı anlaşılıyorsa, tasarrufların tümü iptal edilecektir¹²⁶.

Hukuka ve ahlaka aykırılık sebebiyle iptal edilebilirlik bakımından dikkate alınacak an, miras bırakanın ölüm anı yani mirasın geçiş anıdır¹²⁷. Buna göre, mirasın geçiş anında, hukuka

¹¹⁶ Kocayusufpaşaoğlu, s. 336; Dural, Öz, s. 230.

¹¹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s. 336; Dural, Öz, s. 230.

¹¹⁸ Eren, 2021, s. 366; Antalya, s. 307.

¹¹⁹ Eren, 2021, s. 371.

¹²⁰ Serozan, Engin, s. 295.

¹²¹ Eren, 1996, s. 55.

¹²² Atlı, s. 132.

¹²³ Eren, 1996, s. 47; Atlı, as. 129.

¹²⁴ Serozan, Engin, s. 295; Atlı, s. 134; Güneri, s. 128.

¹²⁵ Atlı, s. 132, 138.

¹²⁶ Atlı, s. 132, 138.

¹²⁷ Antalya, s. 306; Atlı, s. 133; Güneri, s. 128.

veya ahlaka aykırı tasarruf, hukuka veya ahlaka uygun hale gelmiş bulunmaktaysa, iptali söz konusu olmayacaktır¹²⁸.

4. Ölüme Bağlı Tasarrufların Şekil Kurallarına Aykırılık Sebebiyle İptali

Şekil kurallarına aykırılığa ilişkin genel hüküm, TBK m. 12'de, “(1) Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir. (2) Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz” şeklinde düzenlenmiştir. Hükümden de anlaşıldığı üzere, sağlar arası işlemler için bir şekil öngörülmüşse, bu şekle uyulmaması, kural olarak kesin hükümsüzlük yaptırımına tabidir. Buna karşın, TMK m. 557 gereğince, ölüme bağlı tasarruflarda, şekle uyulmaması kesin hükümsüzlüğe değil, iptal edilebilme yaptırımına tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla, vasiyetname veya miras sözleşmelerinin, kanunda düzenlenen şekil kurallarına uygun yapılmamış olması halinde, iptal istemiyle dava açılabilir¹²⁹.

Vasiyetnamelere ilişkin şekil kuralları, TMK m. 531 ve devamında düzenlenmiştir. Buna göre, vasiyetname, resmî vasiyetname, el yazılı vasiyetname veya sözlü vasiyetname şeklinde yapılabilmektedir. Resmi vasiyetname, iki tanığın huzurunda, resmî memur tarafından düzenlenir; miras bırakana okutulur (veya okunur¹³⁰); miras bırakan, resmi memur ve tanıklar tarafınca imzalanır (TMK m. 532-535). El yazılı vasiyetnamenin şekle uygun düzenlenmiş olması için, tamamen miras bırakanın el yazısıyla yazılmış olması, tarihin tam olarak belirtilmiş olması ve miras bırakanın imzasının bulunması gerekir¹³¹ (TMK m. 538). Sözlü vasiyetnamede ise, diğer

¹²⁸ Atlı, s. 133.

¹²⁹ Yargıtay, 3. HD, E. 2021/464, K. 2021/1988, T. 1.3.2021: “...Davacılar, dedeleri olan muris Ş.E.'un ... tarihli vasiyetnamesi ile davalılar lehine kazandırmada bulunduğunu, ancak vasiyetname tanıklarından birinin lehine kazandırmada bulunulan davalılardan ...'un kardeşi olduğundan vasiyetnamenin şekle aykırı olarak düzenlendiğini, yine murisin vasiyetnamenin düzenlendiği tarih itibarıyla sağlık sorunları olduğunu belirterek, şekle aykırılık ve ehliyetsizlik nedenlerine dayalı olarak vasiyetnamenin iptaline, olmaz ise tenkisine karar verilmesini istedikleri anlaşılmaktadır. Ne var ki, mahkemece davacıların ileri sürdükleri iptal sebepleri ile ilgili herhangi bir inceleme ve araştırma yapılmadan, eldeki dava "muris muvazaası" davası olarak nitelendirilerek hatalı şekilde inceleme ve değerlendirme yapılarak yazılı şekilde hüküm tesisi yoluna gidildiği görülmektedir. Buna göre, mahkemece yapılması gereken iş; davacıların şekle aykırılık ve ehliyetsizlik iddialarına ilişkin Yargıtay'ın yerleşik içtihatları da gözetilmek suretiyle, inceleme ve değerlendirme yapılması, iptal sebepleri yerinde görülmez ise, tenkis isteminin değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar vermek olmalıdır...” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).

¹³⁰ Yargıtay, 3. HD, E. 2020/10068, K. 2021/1776, T. 22.2.2021: “... Okuryazar kişilerce, okuyamayan veya imzalamayanlar gibi resmi vasiyetname düzenleme yolunun seçilmesi halinde de; TMK'nın 535. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen şekle uyulmak zorundadır. Somut olayda vasiyetname, noter tarafından, şeker hastalığı bulunan ve diyaliz hastası olan miras bırakanın iyi göremediği için okuyamadığını beyan etmesi üzerine; okuryazar olmadığı belirtilerek, okuyamayan veya yazamayanlara özgü vasiyetname şeklinde düzenlenmiştir. Ne var ki, vasiyetnamede tanıkların “miras bırakanın beyanının kendi önlerinde yapıldığını” tevsik eden beyanları yoktur. Bu beyanın yokluğu vasiyetnameyi geçersiz kılar. Hal böyle olunca, ilk derece mahkemesince; TMK'nın 535. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmeyen vasiyetnamenin iptali talebinin kabulüne karar verilmesi gerekirken, yanlışlı değerlendirme ile davanın reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir...” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).

¹³¹ Yargıtay, 3. HD, E. 2020/398, K. 2020/8049, T. 22.12.2020: “...Vasiyetnamenin baştan sona el yazılı olduğu ve Türk Kanuni Medenesi'nde belirtilen el yazılı vasiyetname için gerekli unsurları taşıdığı, şekil noksanlığı bulunmadığı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vasiyetnamenin iptali gerekçeleri kapsamında mahkemece yapılan araştırmalar neticesinde vasiyetnamenin iptalini gerektirir bir hususun tespit olunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş; karar, davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. vasiyetnameyi düzenleyen miras bırakan Fransız vatandaşı olup, yine iptali istenen el yazılı vasiyetname de Fransa'da düzenlenmiştir. Buna göre;

türde vasiyetname düzenleyemeyecek olağanüstü durumun bulunması, iki tanık tarafından miras bırakanın dinlenmiş olması, tanıklardan birinin vasiyetnameyi derhal, açık tarih belirterek yazıya dökmesi ve vasiyetnamenin iki tanık tarafından imzalanması veya tanıkların vakit kaybetmeksizin mahkemeye başvurarak tutanak tutturması gerekir (TMK m. 539-540). Vasiyetnamenin kanunda düzenlenen söz konusu şekil kurallarına uymaması halinde, TBK m. 557 uyarınca, iptali istenebilecektir¹³².

Miras sözleşmelerine ilişkin şekil kuralları, TMK m. 545'te düzenlenmiştir. Buna göre, miras sözleşmesinin resmi vasiyetname şeklinde düzenlenmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, resmi vasiyetnameye ilişkin şekil kuralları, miras sözleşmesi için de geçerlidir. Miras sözleşmesinin resmi vasiyetnameye ilişkin şekil kurallarına uyulmaksızın düzenlenmesi halinde iptali istenebilecektir.

Şekil kurallarına aykırılık sebebiyle iptal davası açılırsa ve istem haklı görülürse, kural olarak tüm tasarruf iptal edilir¹³³. Bu durumun istisnasını TMK 558/III oluşturmakta; hükme göre, şekle aykırılık, kendileri, eşleri veya hısımları lehine kazandırma yapılan kişilerin, ölümüne bağlı tasarrufun düzenlenmesine katılmaları sebebiyle ortaya çıkmaktaysa, ölümüne bağlı tasarrufun tümü değil, yalnızca söz konusu kişilere yapılan kazandırmalara ilişkin kısımları iptal edilmektedir¹³⁴.

III. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ DAVASI

A. Genel Olarak

Ölümüne bağlı tasarrufların iptal sebeplerinden birinin mevcut olması halinde, ölümüne bağlı tasarruf kendiliğinden hükümsüz hale gelmemekte, bunun için bir iptal davasının açılması gerekmektedir¹³⁵. Ölümüne bağlı tasarruflar iptal edilinceye kadar geçerliliklerini korurlar¹³⁶. Hem vasiyetnameler hem miras sözleşmeleri iptal davasına konu olabilmektedir¹³⁷.

İptal davasında hâkim iptal sebepleriyle bağlıdır ve bu sebepler dışında bir sebeple ölümüne bağlı tasarrufun iptaline karar veremez¹³⁸. İptal sebeplerinin varlığı halinde açılacak iptal davası

iptali istenen vasiyetnamenin Fransız Hukukuna uygun düzenlenmesi halinde geçerli olacağı açıktır. Ancak, mahkemece; dava konusu vasiyetnamenin Fransız Hukukuna uygunluğu yönünden gerekli inceleme ve araştırma yapılmamıştır... bozmayı gerektirmiştir.” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).

¹³² Yargıtay, 3. HD, E. 2021/855, K. 2021/4103, T. 14.4.2021: “... Muris tarafından düzenlenen el yazılı belgede, “... .. kendime mirasçı olarak seçtim, ...'ın bana ölünceye kadar bakmasını, bu şartla ben öldükten sonra kalan bütün mirasımın ...'a kalmasını istiyorum, söz konusu mirasım numara 11 deki gayrimenkulden oluşmaktadır...” şeklinde beyanda bulunulduğu, bu şekilde, davalıya bakım borcu karşılığında taşınmaz devrinin vaadedildiği görülmektedir. Buna göre; söz konusu belgenin, ölünceye kadar bakma akdinin unsurlarını taşıdığı anlaşılacakla, resmi şekilde yapılmadığından geçersiz olduğu gerekçesiyle bir kısım davacılar yönünden iptaline karar verilmesi gerekirken; yanılığın değerlendirme ile el yazılı vasiyetname niteliği yapılarak davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir...” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).

¹³³ Dural, Öz, s. 230.

¹³⁴ Dural, Öz, s. 230.

¹³⁵ Dural, Öz, s. 231; Antalya, s. 309.

¹³⁶ Dural, Öz, s. 231; Antalya, s. 310.

¹³⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s. 341; Antalya, s. 310.

¹³⁸ Antalya, s. 313.

bozucu yenilik doğuran dava olup, hâkimin verdiği karar da bozucu yenilik doğuran karar niteliğindedir¹³⁹.

B. Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Taraflar

TMK m. 558’de “*İptal davası, tasarrufun iptal edilmesinde menfaati bulunan mirasçı veya vasiyet alacaklısı tarafından açılabilir*” düzenlemesi getirilmiştir. Dolayısıyla, iptal davasında davacı tarafı ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesinde menfaati olan mirasçı (kanuni ve iradi mirasçılar¹⁴⁰) veya vasiyet alacaklısı oluşturmaktadır. Burada ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesinde menfaati olan kişiler mirasçı veya vasiyet alacaklısı şeklinde belirtilmek suretiyle sınırlanmıştır. Hal böyle olunca, iptalden menfaat edinebilecek diğer kimseler, miras bırakanın alacaklıları veya borçluları, mirasçılarının alacaklıları ve borçluları, mirasçılarının mirasçıları iptal davası açamayacaktır¹⁴¹. Vasiyeti yerine getirme görevlisinin de iptal davası açamayacağı kabul edilmekteyse de¹⁴², TMK m. 552¹⁴³ düzenlemesi gereğince, ölüme bağlı tasarruf, iptal sebeplerinden birinin mevcut olması sebebiyle, miras bırakanın gerçek iradesini yansıtmıyorsa ve vasiyeti yerine getirme görevlisi durumdan haberdarsa, tüm işlemleri yapmaya yetkili olduğu gibi iptal davası açmaya da yetkili olmalıdır. Zira, burada miras bırakan, kendisinin son arzusunu yerine getireceğine güvendiği kişileri görevli olarak atamaktadır. Söz konusu yetkinin bu kişilere verilmemesi, miras bırakanın iradesini ortaya koyması konusunda kısıtlama niteliğinde olacağından, kabul edilemez.

Ölüme bağlı tasarrufların iptali davasında, davalı taraf, iptal halinde menfaat elde edebilecek kişilerdir¹⁴⁴. Söz gelimi, atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı iptal davasının davalısı olabilecektir. Davaya konu olan ölüme bağlı tasarruf bakımından görevlendirilen vasiyeti yerine getirme görevlisi, miras bırakan aleyhine açılan iptal davasında, esasen davalı konumunda olmaktadır¹⁴⁵. Vasiyetname ile kurulan vakıflar bakımından da söz konusu vakfın menfaati bulunduğundan, Vakıflar Genel Müdürlüğü de davanın davalılarından olabilir¹⁴⁶.

¹³⁹ Antalya, s. 310.

¹⁴⁰ Antalya, s. 311.

¹⁴¹ Antalya, s. 311.

¹⁴² Eren, 1996, s. 99; Antalya, s. 311.

¹⁴³ TMK m. 552: “*Miras bırakan, tasarrufunda aksini öngörmüş veya sınırlı bir görev vermiş olmadıkça vasiyeti yerine getirme görevlisi, miras bırakanın son arzularının yerine getirilmesi için gerekli bütün işlemleri yapmakla görevli ve yetkilidir.*”

¹⁴⁴ Dural, Öz, s. 233; Antalya, s. 311.

¹⁴⁵ Yargıtay, İBK, E. 1955/16, K. 1955/25, T. 7.12.1955: “*Vasiyeti tenfiz memurunun tayini ile ilgili ölüme bağlı tasarrufun, yasal sebeplerle iptali için yalnızca tenfiz memuru aleyhine açılan davanın incelenmesi ve görülmesi gerekir.*” <https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 19.04.2022): İlgili karar gereğince, vasiyeti yerine getirme görevlileri iptal davasında davalı tarafı oluşturabilmektedir; Günay, Erhan. *Miras Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davaları*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 101; Kocayusufpaşaoğlu, s. 343; Eren, 1996, s. 100; Antalya, s. 311-312.

¹⁴⁶ Antalya, s. 312.

C. Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Süre

TMK m. 559'da "(1) İptal davası açma hakkı, davacının tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin hak sahibi olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçmesi tarihinin üzerinden, iyiniyetli davalılara karşı on yıl, iyiniyetli olmayan davalılara karşı yirmi yıl geçmekle düşer. (2) Hükümsüzlük, def'i yoluyla her zaman ileri sürülebilir" düzenlemesi getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeyle, iptal davası açılabilmesi için bir, on ve yirmi yıllık süreler öngörülmüştür. İptal davası açma hakkının bozucu yenilik doğuran bir hak olması sebebiyle, söz konusu süreler hak düşürücü sürelerdir¹⁴⁷. Madde metninden de anlaşılacağı üzere, söz konusu sürelerin başlangıcı, bir yıllık süre için, davacının, ölümüne bağlı tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin hak sahibi olduğunu öğrendiği tarih; davalının iyiniyetli olması durumunda uygulanan on yıllık süre ile davalının kötüniyetli¹⁴⁸ olduğu durumda uygulanan yirmi yıllık süre için, vasiyetnamede vasiyetnamenin açıldığı an, miras sözleşmesinde mirasın geçmesi (miras bırakanın ölmesi) anıdır.

TMK m. 559/II düzenlemesi ile iptal davasının açılmaması veya açılması için öngörülen sürelerin kaçırılması durumunda, her zaman kullanılabilir bir defi hakkı verilmiştir. Bu hakkın kullanılabilmesi için, ölümüne bağlı tasarrufun ifasının gerçekleştirilmemiş olması ve ifa talebiyle dava açılmış olması gerekir¹⁴⁹. Bu halde, ölümüne bağlı tasarrufun hükümsüzlüğü defi yoluyla, süreye bağlı olmaksızın, ileri sürülebilmektedir.

D. Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Yetkili ve Görevli Mahkeme

Davada görevli olan mahkeme, HMK m. 2 gereğince, değeri ve miktarı önemli olmaksızın, Asliye Hukuk Mahkemesidir¹⁵⁰. Yetkili mahkeme ise, HMK m. 11/I-a gereğince, miras bırakanın son yerleşim yeri mahkemesi olup, bu yetki kesin yetki niteliğindedir, taraflarca aksi kararlaştırılamayacaktır¹⁵¹.

¹⁴⁷ Dural, Öz, s. 233; Ruhi, Ruhi, 2022, s. 396; Günay, s. 109.

¹⁴⁸ TMK m. 3 kuralı geçerli olup, madde metni "*Kanunun iyi niyete hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyi niyetin varlığıdır. Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyi niyet iddiasında bulunamaz*" şeklindedir. Bir başka ifadeyle, davalı, iptal sebebini biliyorsa veya özen göstermesi halinde öğrenebilecek durumdaysa, kötü niyetli kabul edilecektir (Dural, Öz, s. 233).

¹⁴⁹ Dural, Öz, s. 234.

¹⁵⁰ Ruhi, Ruhi, 2022, s. 396; Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, IX. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 39; Atalı, Murat/ Ermenek, İbrahim. *Medeni Usul Hukuku*, III. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 90: "*Bir davanın hangi mahkemenin görev alanına gireceği tespit edilirken öncelikle bu uyumsuzluğun özel mahkemelerden birinin görev alanına girip girmediğine bakılır. Herhangi bir özel mahkemenin görev alanına giriyorsa dava o özel mahkemede açılmalıdır. Özel mahkemelerden birisinin görev alanına girmiyorsa sulh hukuk mahkemesinin görev alanına girip girmediği araştırılmalı, sulh hukuk mahkemesinin görev alanına da girmiyorsa dava en genel mahkeme niteliğindeki asliye hukuk mahkemesinde açılmalıdır.*"; HMK m. 2: "*(1) Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir. (2) Bu Kanunda ve diğer kanunlarda aksine düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemesi diğer dava ve işler bakımından da görevlidir.*"

¹⁵¹ Ruhi, Ruhi, 2022, s. 396; Atalı, Ermenek, s. 99; Pekcanitez, Atalay, Özekes, s. 78; Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel. *Medeni Usul Hukuku*, XIX. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 231; Yargıtay, 2. HD, E. 2003/8680, K. 2003/10234, T. 7.7.2003: "*...Miras, miras bırakanın ölüm günündeki hükümlere göre mirasçılara intikal eder (4722 S.K. m. 17). Miras bırakan Kemal 20.5.2001 günü ölmüştür. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 518. maddesi, mirasın bütün malları kapsamak üzere ölenin son yerleşim*

E. Ölümüne Bağlı Tasarrufların İptali Davasının Sonuçları

Ölümüne bağlı tasarruflara ilişkin iptal sebeplerinin mevcut olması durumunda açılan iptal davasında, mahkeme ölümüne bağlı tasarrufun iptaline karar verebilir. Bu karar bozucu yenilik doğuran bir karar niteliğindedir¹⁵². İptal kararı, geriye etkili sonuç doğuran bir karardır¹⁵³.

Ölümüne bağlı tasarrufun iptaline ilişkin karar, yalnızca iptal davasının tarafları (davalı ve davacı) bakımından (nispi) sonuç doğurmaktadır¹⁵⁴. Söz gelimi, dört mirasçıdan üçü, davada, davacı tarafı oluşturmaktayken, bir mirasçı davada davacı sıfatına haiz olmamışsa, iptale ilişkin karar yalnızca davacı durumundaki üç mirasçı için sonuç doğurmakta, bu mirasçılardan ölümüne bağlı tasarrufun yerine getirilmesi istenemezken, ancak davacı olmayan bir mirasçı bakımından iptal kararı sonuç doğurmadığından, ölümüne bağlı tasarrufu yerine getirmesi istenebilmektedir. Doktrinde konuya ilişkin bir bakış açısı verilen örnek yönündedir. Bizim de katıldığımız bir başka fikir ise, buradaki nispiğin, miras bırakanın irade eksikliği sebebiyle mirasçı konumuna gelen kimselere karşı açılan iptal davalarında söz konusu olduğuna ilişkindir¹⁵⁵. Söz gelimi, miras bırakan ehliyetsizken bir vasiyetname düzenlemiş, iki kişiyi mirasçı olarak atamışsa, yasal mirasçı ise bu kişilerden birine karşı iptal davası açmış ve dava kabul edilmişse, kendisine iptal davası açılmayan mirasçı açısından tasarruf iptal edilmez, dava yalnızca kendisine dava açılan mirasçı bakımından sonuç doğurur¹⁵⁶.

Ölümüne bağlı tasarrufun tümünün değil, bir kısmında iptal sebeplerinin olduğu gerekçesiyle, bir kısmının iptalinin talep edilmesi de mümkün olup, bu halde verilen iptal kararı yalnızca iptali istenen kısım için sonuç doğurmaktadır¹⁵⁷. İptal sebebi ehliyetsizlik gibi tüm ölümüne bağlı tasarrufu etkileyecek nitelikteyse¹⁵⁸ veya miras bırakanın, iptal sebebinin bilseydi, tasarrufu yapmayacağı anlaşılıyorsa (TBK m. 27/II kıyasen) kısmi iptal söz konusu olmamaktadır¹⁵⁹.

SONUÇ

1. Ölümüne bağlı tasarrufların yapılmasına hukuk düzenince sonuç bağlanmasında amaç, miras bırakanın son arzularının yerine getirilmesini sağlamaktır. Hal böyle olunca, iptal sebepleri, somut

mahkemesinde açılacağını, ölümüne bağlı tasarruflarının iptali, tenkis ve mirasın taksimi ile miras sebebiyle istihkak davalarının da bu mahkemede görüleceğini hükme bağlamıştır. Miras bırakan emekli avukattır. Toplanan delillerden ölene kadar Maltepe'de oturduğu anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında yerleşim yeri Kartal'dır. Dava mirasta iade ve tenkise ilişkindir. Yetki kesindir. Mahkemece işin esasının incelemesi gerekirken Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının 13. maddesinden söz edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır... "
<https://www.kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 06.04.2022).

¹⁵² Öztan, s. 237; Antalya, s. 313; Günay, s. 107.

¹⁵³ Dural, Öz, s. 231; Antalya, s. 313; Günay, s. 107.

¹⁵⁴ Dural, Öz, s. 231; Günay, s. 107; Ayrıntılı bilgi için bkz. Yelmen, Adem. "Ölümüne Bağlı Tasarrufun İptali Davasının Davada Yer Almayan İlgililer Üzerindeki Etkisi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 1, 2022, s. 73 vd.

¹⁵⁵ Serozan, Engin, s. 424; Yelmen, s. 75.

¹⁵⁶ Serozan, Engin, s. 428; Yelmen, s. 75.

¹⁵⁷ Dural, Öz, s. 232.

¹⁵⁸ Dural, Öz, s. 232; Antalya, s. 314.

¹⁵⁹ Antalya, s. 314; Kocayusufpaşaoğlu, s. 342; Dural, Öz, s. 232.

olaylar çerçevesinde dar yorumlanmalı, mümkün olduğunca tasarrufun ayakta tutulması ve böylece miras bırakanın son arzularının yerine getirilmesi amaçlanmalıdır.

2. Vasiyetnamede irade teorisinin benimsenmesinin aksine, miras sözleşmesinin bağlayıcı niteliği ve serbestçe geri alınamazlığı sebebiyle, karşı tarafın korunmaya muhtaç güveni söz konusu olduğundan, uyuşmazlıkların çözümünde miras sözleşmeleri bakımından güven teorisinin benimsenmesi yerinde olur. Zira, bu yolla, taraflar arasındaki eşitsizlik giderilmiş, uyuşmazlıkların çözümünde hakkaniyetli sonuçların doğması sağlanmış olur. Bu doğrultuda, miras sözleşmesinin hata, hile ve korkutma veya zorlama hallerinden biri etkisinde yapılması sebebiyle ortaya çıkan haksız durum, güven teorisi esas alınarak çözüme kavuşturulur.

3. Ölüme bağlı tasarrufun iptaline ilişkin karar, nispi niteliktedir. Bir başka ifadeyle, söz konusu karar, yalnızca iptal davasının tarafları bakımından sonuç doğurmaktadır. Nispilik kuralının değerlendirilmesi, bu kuralın, miras bırakandaki irade eksikliği sebebiyle, mirasçı konumuna gelen kimselere karşı açılan iptal davalarında uygulanacağı yönünde yapılmalıdır. Aksi takdirde, her mirasçı bakımından, aynı iptal sebebi mevcut olmasına rağmen, kimi mirasçılar bakımından tasarruf geçerliken, kimileri bakımından geçersiz sayılır. Hal böyle olunca, mirasçılar arasında eşitsizlik ortaya çıkmakta ve bu durum hukuka ve hakkaniyete aykırı sonuçların doğmasına yol açmaktadır.

4. Sağlar arası işlemler bakımından, TBK m. 27/I'de, hukuka veya ahlaka aykırılık için kesin hükümsüzlük yaptırımını öngörülmesine karşın, TMK m. 557'de iptal edilebilirlik yaptırımına yer verilmiş olması yerinde olmamıştır. Ayrıca iptal davası açma süresinin kaçması halinde ahlaka aykırı ölüme bağlı tasarrufun geçerli olması hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır. Yine genel hüküm niteliğindeki TBK m. 27/I'e aykırı olarak TMK 557 hükmünün getirilmiş olması doğru bir düzenleme olmamıştır. Bu sebeplerle, hukuka veya ahlaka aykırılık halinde, ölüme bağlı tasarruf bakımından da, sağlar arası işlemlerde olduğu gibi, kesin hükümsüzlük yaptırımını uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

Altuğ, Yılmaz. “Ölüme Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 29, S. 9-10, 1955, s. 401-429.

Antalya, O. Gökhan. *Miras Hukuku Cilt III*, V. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel. *Medeni Usul Hukuku*, XIX. Baskı, Yetkin yayınevi, Ankara, 2020.

Atalı, Murat/ Ermenek, İbrahim. *Medeni Usul Hukuku*, III. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

Atlı, Banu. *Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü ve Hükümden Düşmesi*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.

Ayan, Mehmet. *Miras Hukuku*, IX. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.

- Aydos, Oğuz Sadık. *Pratik Miras Hukuku*, I. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2021.
- Ayiter, Nûşin/ Kılıçoğlu, Ahmet. *Miras Hukuku*, II. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 1991.
- Berki, Ali Himmet. *Vasiyyet ve Ölüme Bağlı Tasarruflar*, I. Baskı, Ege Matbaası, Ankara, 1961.
- Çiftçi, Hasan. *Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali*, I. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- Dural, Mustafa. *Miras Sözleşmeleri*, I. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1980.
- Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan. *Türk Özel Hukuku Cilt I – Kişiler Hukuku*, XVII. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2021.
- Dural, Mustafa/ Öz, Turgut. *Türk Özel Hukuku Cilt IV-Miras Hukuku*, XXII. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2021.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, XXVI. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Eren, Fikret. *Türk Medeni Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası*, I. Baskı, AÜHF Yayınları, Ankara, 1966.
- Gönensay, Samim/ Birsen, Kemaleddin. *Miras Hukuku*, II. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1963.
- Günay, Erhan. *Miras Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davaları*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- Güneri, Cemal. *Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- İmre, Zahit/ Erman, Hasan. *Miras Hukuku*, XIV. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2016.
- İnan, Ali Naim/ Ertaş, Şeref/ Albaş, Hakan. *Türk Medeni Hukuku-Miras Hukuku*, X. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Miras Hukuku*, II. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 1978.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/ Hatemi, Hüseyin/ Serozan, Rona/ Arpacı, Abdülkadir. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm-Birinci Cilt*, VII. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Nomer, Haluk N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, XVII. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.

Oğuzman, M. Kemal. *Miras Hukuku*, VI. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 1995.

Oğuzman, M. Kemal/ Barlas, Nami. *Medeni Hukuk*, XXII. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Olgaç, Furkan. *Resmi Vasiyetnamenin Düzenlenmesi ve Koruma Önlemleri*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

Öztan, Bilge. *Miras Hukuku*, X. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019.

Öztrak, İlhan. *Tek Taraflı Ölüme Bağlı Tasarruflardan Rücu ve Vasiyet Namenin Ziyat*, I. Baskı, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964.

Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, IX. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Ruhi, Canan/ Ruhi, Ahmet Cemal. *Ölüme Bağlı Tasarruflar ve İptali*, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 13.

Ruhi, Canan/ Ruhi, Ahmet Cemal, Tereke Davaları, I. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.

Serozan, Rona. *Sağlar Arası İşlem Yoluyla Ölüme Bağlı Kazandırma*, I. Baskı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979.

Serozan, Rona/ Engin, Baki İlkay. *Miras Hukuku*, VII. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

Tekdoğan, Aydın. *Vasiyetnamenin Tenfizi ve İptal Davaları*, III. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

Tercier, Pierre/ Pichonnaz, Pascal/ Develioğlu, H. Murat. *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, II. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

Yelmen, Adem. “Ölüme Bağlı Tasarrufun İptali Davasının Davada Yer Almayan İlgililer Üzerindeki Etkisi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 1, 2022, s. 70-105.